

YÜKSEKÖĞRETİMDE ENGELSİZ
UFUKLAR ÇALIŞTAYI

VE

ENGELSİZ

ÜNİVERSİTELER

ÖDÜL TÖRENİ



YÜKSEKÖĞRETİM KURULU



YÜKSEKÖĞRETİMDE ENGELSİZ
UFUKLAR ÇALIŞTAYI
ve
ENGELSİZ ÜNİVERSİTELER ÖDÜL
TÖRENİ

15 MAYIS 2019
YÖK ANKARA



HAZIRLAYANLAR

Prof. Dr. Zeliha KOÇAK TUFAN
YÖK Yürütme Kurulu Üyesi
Engelli Öğrenci Çalışma Grubu Yürütücüsü

Prof. Dr. Cemal BULUT
YÖK Denetleme Kurulu Üyesi

Prof. Dr. Müyesser ARAS
Engelli Öğrenci Çalışma Grubu Koordinatörü

Duygu ÇANDARLI
Özlem ŞENTÜRK
Eğitim-Öğretim Dairesi Başkanlığı

Nevin TİRYAKİ
Esra Ebru MAVİ
Yükseköğretim Proje Geliştirme ve Destekleme Dairesi Başkanlığı

Mehmet ÖZER
Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği

İLETİŞİM
Üniversiteler Mahallesi 1600 Cadde No: 10
06800 Bilkent ANKARA / TÜRKİYE
Tlf: 0 (850) 470 0 965 (Çağrı Merkezi)
Faks: 0 (312) 266 47 59
E-posta: <http://www.yok.gov.tr/web/engelsizyok/anasayfa>

Bu kitapta yer alan bilgiler, Yükseköğretim Kurulunun izni olmaksızın hiçbir şekilde kopyalanamaz ve çoğaltılamaz.

Konuşmacıların kullanmış oldukları kaynaklar ve görsellerden kendileri sorumludur.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
AÇILIŞ KONUŞMALARI	5
ENGELSİZ ÜNİVERSİTELER ÖDÜL TÖRENİ	21
Ödül Alan Üniversiteler	23
YÜKSEKÖĞRETİMDE ENGELSİZ UFUKLAR ÇALIŞTAYI	33
PANEL I : Yükseköğretimde Engelsiz Programlar	34
Engellilere Yönelik Çalışmalar	35
Önlisans ve Lisans Programlarına Örnekler.....	41
Lisansüstü Programlar	45
PANEL II : Yükseköğretim Programlarının Engelli Öğrencilere Uyarlanması	51
Farklı Programların Otizm Spektrum Bozukluğu ve Yaygın Gelişimsel Bozukluğu Olan Bireylere Uyarlanması	53
Farklı Programların Görme Engelli Bireylere Uyarlanması	59
Farklı Programların İşitme Engelli Bireylere Uyarlanması.....	63
ÇALIŞTAYDAN KARELER	75

GİRİŞ

“Engelsiz Erişim” ve “Engelsiz Eğitim” sloganları ile yükseköğretim kurumlarındaki engelli bireylerin mekânlara, eğitsel imkânlara ve sosyo-kültürel faaliyetlere erişimleri konusunda farkındalık yaratmayı ve iyi uygulamaları yaygınlaştırmayı amaçlayan “Yeni YÖK” tarafından “Yükseköğretimde Engelsiz Ufuklar Çalıştayı ve 2019 Yılı Engelsiz Üniversite Ödülleri” 15 Mayıs 2019 tarihinde Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Konferans Salonunda gerçekleştirildi.



Geçtiğimiz yıl düzenlenen “Engelsiz Eğitim Çalıştayı”nda ilk kez dağıtılan ve engellilerin sorunlarının çözümü için teşvik edici çalışmalar ve projeler sağlamış yükseköğretim kurumlarına verilen “Engelsiz Üniversite Ödülleri” bu yıl gerçekleştirilen törenle ikinci kez sahiplerini buldu.

Çalıştaya; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Sayın Zehra Zümrüt Selçuk, YÖK Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanı Naci Ağbal, YÖK Engelli Öğrenci Çalışma Grubu Yürütücüsü ve YÖK Yürütme Kurulu Üyesi Prof. Dr. Zeliha Koçak Tufan, YÖK Üyeleri, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığından yetkililer, Rektörler ile üniversitelerdeki engelli öğrenci birim sorumluları katıldı.

Yükseköğretimde Engelsiz Ufuklar temalı çalıştay öncesinde Engelsiz Üniversiteler Ödül Töreni yapıldı. Engelsiz Üniversite ödülleri üç kategoride verildi:

- Mekanda Erişilebilirlik (Turuncu Bayrak)
- Eğitimde Erişilebilirlik (Yeşil Bayrak)
- Sosyo-kültürel Faaliyetlere Erişilebilirlik (Mavi Bayrak)

Ayrıca programlarını farklı engel gruplarına erişilebilir kılan üniversitelerin ilgili programlarına da “Engelsiz Program Nişanı” verildi.

Bu yıl ilk kez Bireysel Ödüller kategorisinde dağıtılan ödüller de sahiplerine kavuşturuldu. Engelsiz Üniversite Ödülleri kapsamında engelli bireylere yönelik katkılarından dolayı Engelli Dostu Ödüllerine 50 üniversiteden gösterilen 139 aday arasından 5 kişi bu ödülün sahibi oldu.

Çalıştay boyunca Anadolu Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Hıdır Karaduman’ın “Görme Engellilerin Eğitimi ve Toplumsal Katılımı İçin Üç Boyutlu Yazıcıların Kullanımı” ile Necmettin Erbakan Üniversitesi öğrencisi Yusuf Emre Mercan’ın Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Türe eşliğinde “Engelsiz Sanat” başlıklı sergileri de gösterime sunuldu.



AÇILIŞ KONUŞMASI
PROF. DR. M. A. YEKTA SARAÇ
YÖK Başkanı



Sayın Bakanlarımız, Sayın Rektörlerimiz, Yükseköğretim Kurumlarımızın Değerli Temsilcileri, Kıymetli Hocalarım, Değerli Misafirler;

Yükseköğretim Kuruluna hoş geldiniz.

Teşrifleriniz için hepinize teşekkür ediyor, şahsım ve Yükseköğretim Kurulumuz adına hepinizi saygı ve sevgi ile selamlıyorum.

Değerli Misafirler;

Konuşmamın başında izninizle Yükseköğretim Kurulunun yürüttüğü kapsamlı çalışmalar ile ilgili kısa bir değerlendirmeyi sizlere sunmak isterim.

Sayıları bugün 206'yı bulan yükseköğretim kurumlarımızla birlikte ülkemizin sürdürülebilir kalkınma süreçlerine çok ciddi katkılar sağlayan çalışmalar yürütüyoruz. Yükseköğretim Kurulunca yükseköğretim sistemimizde Türk yükseköğretim tarihi açısından birçoğu bir ilk olan önemli pek çok projeyi uygulamaya koyduk. Yükseköğretim düzeni içinde, ısrarla ve

özenle yerleşmelerini dilediğim, istediğim bu projeleri, bütün sunumlarımda anlatmaya, vurgulamaya devam ediyorum.

Bu düzenlemelerin bir kısmı, Yeni YÖK'ün girişimiyle başlayan süreçlerde yasal dayanaklara kavuşturuldu, bir kısmı ise kendi iç düzenleme ve mevzuatımızla hayata geçirildi.

Ülkemizde eğitimde, yükseköğretime erişimde ve okullaşmada özellikle 2000'li yıllardan bu yana çok önemli ve ciddi bir sıçrama yaşanmış; nicelik yönünden etkin düzeyde bir büyüme gerçekleşmiştir. Bugün itibariyle öğrenci sayımız açısından Avrupa Yükseköğretim Alanı'nın önde gelen ülkesi konumundayız.

Yükseköğretim sistemimizde 129'u devlet, 72'si vakıf üniversitesi ve 5'i vakıf meslek yüksekokulu olmak üzere toplam 206 yükseköğretim kurumumuz mevcut.

Öğrenci sayımız 7 milyon 7 yüz otuz bine ulaşmış durumda. Yükseköğretim sistemimizde 81.627'si öğretim üyesi olmak üzere toplam 166.801 öğretim elemanı bulunuyor. Yeni YÖK olarak nicel bir büyümeyi gerçekleştirdik, şimdi kalite odaklı büyüme birinci hedefimiz.

Bu kapsamda, Yeni YÖK olarak, aldığımız bütün kararlarla, çalışmalarımızla yerel ve küresel ölçekte rekabetçi bir yükseköğretim sistemi anlayışıyla hareket ediyoruz. Kalite çıtasının yükseltilmesi ve kalite eksenli büyüme önceliğimiz.

Biz bunu söyleyerek yola çıktık ve yükseköğretimde yapısal değişiklik için dört ana proje belirledik.

Yükseköğretimde yapısal değişim niteliğinde gerçekleştirdiğimiz en önemli projelerimizden biri uzun yıllardır konuşulan ve bir türlü gerçekleştirilemeyen idari ve mali açıdan tam bağımsız bir Yükseköğretim Kalite Kurulunun kurulması idi, Yeni YÖK olarak bu projemizi gerçekleştirdik.

2016 yılından bu yana (2016-20, 2017-50, 2018-45, 2019-45) 160 yükseköğretim kurumu dış değerlendirme sürecinden geçti, geçmeye devam ediyor. Diğer taraftan YKS Kılavuzunda yer verdiğimiz akredite program sayımız 529'a ulaşmış durumda. Kalite Kurulu başarılı bir süreç sürdürmekte. Kalite Kurulu Başkanımıza ve ekibine teşekkürler ederim.

İkinci büyük projemiz Çeşitlilik-Misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma idi. Yine Yeni YÖK'ün Türk yükseköğretime kazandırdığı bir diğer açılım da misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmadır. Yükseköğretime ihtisaslaşmayı iki alt başlıkta ve kavramla uyguluyoruz:

Birincisi Araştırma Üniversiteleri (11 Asıl ve 5 Aday üniversitemiz) bu kategoride yer almaktadır. Bu üniversitelerimiz yurtdışındaki modellerin benzeri bir süreçle, sadece liyakat ve ehliyet kriterlerine göre seçildi ve rekabet içinde gelişimlerini sürdürüyorlar. Kendilerinden eğitim öğretimin yanı sıra bilginin üretimini, aktarımını ve paylaşımını da gerçekleştirmelerini bekliyoruz.

İkincisi, yani Bölge üniversitelerimize ise “misyon verilmesi” ve “tematik ihtisaslaşma alanları” şeklinde kategorize edilmiştir. Bu üniversiteler de yine kendi içlerinde bir rekabet süreci yaşıyorlar. Bu sene seçilen 5 üniversite ile bölgesel kalkınmada ihtisaslaşan üniversitelerin sayısı 10'a yükseldi.

Üçüncü projemiz hedef odaklı uluslararasılaşma idi. 2014 senesinde yabancı uyruklu öğrenci sayımız 48 binlerde iken bugün 148 bine ulaştı. Yabancı uyruklu öğrenci sayımızdaki artış son yıllardaki Avrupa'daki yabancı öğrenci sayısı artış oranlarının en iyisi ve bizim için gurur vericidir.

1982 yılından Kasım 2014 tarihine kadar yani 32 yılda YÖK'ün bakan düzeyinde 15 ülke ile mutabakat zaptı vardı, şimdi ise 34 ülke ile mutabakat zaptımız var. Bu mutabakat zabıtları sadece iyi niyet beyanı olmayıp tanınan üniversitelerimizin sayısını artırdı, yabancı öğrenci sayısını artırdı, ortak programları artırdı.

Dördüncü büyük projemiz ise doktoralı insan kaynağının nitelik ve nicelik olarak artırılmasına yönelik projemiz idi ki bunun mihveri YÖK 100/2000 Projesidir. Biz YÖK 100/2000'i sıradan bir burs programı olarak görmüyoruz.

100/2000 Projesini bir Türkiye projesi, bir prestij projesi olarak görmekteyiz. Bu proje kurgusu, amacı ve süreçleri itibarıyla ülkemiz için bir ilktir. Bu burs programında 2018-2019 eğitim öğretim yılı Bahar dönemi itibarıyla 5. kez çağrıya çıkmış olup bu 5 çağrı dönemi sonucunda halihazırda yaklaşık 3.700 öğrenci burslandırılmıştır. Programa ilişkin farkındalık ve talep

günden güne artmakta ve her yeni çağrıya daha fazla üniversite başvurmaktadır. Ana gayemiz geleceğe güçlü nesiller yetiştirmektir.

Az önce sizlere anlattığım dört büyük projemizin yanı sıra eğitim ve öğretimde kalite hedefli birçok süreç de kurgulanıp yönetildi. Giriş sisteminde baraj puanını yükselttik, Tıp-Hukuk-Mühendislik-Mimarlık ve Öğretmenlik programlarında başarı sıralaması şartı getirdik. Kılavuzda akredite programları belirtmeye başladık, doktora kriterlerini yükselttik, Temel bilimlerde üstün başarı sınıfları oluşturduk, yükseköğretime giriş sistemine temel yeterlik kavramı, sözel ve sayısal okuryazarlık kavramını soktuk. Yeni YÖK olarak toprağa, suya ediyoruz ziraat, tarım, su ürünleri gibi programlarda başarı bursları veriyoruz. Denklik sürecinin yeniden tasarlanması, üniversite sanayi işbirliğine yönelik düzenlemeler, YÖK Üstün Başarı Ödülleri ise diğer bazı yenilikçi girişimlerimizdir.

Bugüne gelirsek Yükseköğretim sistemimizde bugün itibariyle yaklaşık 7 milyon 7 yüz 30 bin öğrencimiz var. YÖKSİS verilerine göre bu öğrencilerimizin 39.243'ünü engelli öğrencilerimiz oluşturuyor. Bu sayı yükseköğretim sistemimizdeki öğrencilerin yaklaşık %0,5'ini teşkil etmektedir. Dünya genelinde toplumun %10-15'i engelli bireylerden oluşmaktadır. Dolayısıyla eğitimdeki bu oran tam da gerçeği yansıtmıyor olabilir.

Geçen yıl dile getirmiş olduğumuz gibi yükseköğretim kurumlarımızın bu öğrencilerimizle ilgili YÖKSİS sistemine yaptığı veri girişleri, öğrencilerimizle ilgili yapacağımız planlamalarda ve uygulamalarda bizim için çok mühim. Gerçek sayılara ne kadar net ulaşabilirsek engelli öğrencilerimiz için uygun planlamaları yapmak ve önlemler almak da bizim için o kadar mümkün olacaktır. Bu konuda hassasiyet göstermeniz hususunu, bu vesile ile tekrar hatırlatmak isterim. Hatta engelli olduğunu açıklamak istemeyen öğrencilerimizin sizler tarafından tespit edilerek ihtiyaçlarını belirlemenizi bekliyoruz.

Engelli öğrencilerimize engelsiz bir eğitim öğretim ortamı sağlamak, sosyal ve kültürel faaliyetlere daha fazla katılımları için teşvik edici çalışmalar ve projeler geliştiriyoruz.

Tam da yeri gelmiş iken ÖSYS'de özel yetenek sınavına başvuracak engelli adaylarımız için Yeni YÖK olarak aldığımız bazı kararlarımızdan da söz etmek isterim;

- Özel yetenek sınavı ile öğrenci alan programlarda, engelli öğrenciler için TYT puanı 100 ve üzerinde olanların, özel yetenek sınavlarına kabul edilmesini ve TYT puanları değerlendirmeye katılmadan kendi aralarında yapılacak ayrı bir yetenek sınavı sonucuna göre değerlendirilmesini, bu sınavı kazanan öğrencilerimizin de kayıtlarının yapılmasını kararlaştırmıştık. Bu kararımız devam ediyor ve uygulanmakta.
- Sadece özel yetenek sınavında geçerli olmak üzere kullanılacak baraj puanın sınavın yapıldığı yıl dahil olmak üzere 2 yıl süreyle geçerli olmasına karar vermiş idik. Bu kararımızı da uygulamaya devam ediyoruz.
- Ayrıca uzun süredir tartışılan bir konuyu çözüme kavuşturduk ve yeni bir yaklaşım getirerek özel yetenek sınavında engelli öğrenci kontenjanını ayırdık. Özel yetenek sınavı ile öğrenci alan programların kontenjanının %10'u engelli öğrenciler için ayrıldı. Geçen yıldan bu yana bu uygulamamız da devam ediyor.
- Ayrıca ÖSYM tarafından engelli adaylarımız için dezavantajları önleyen, adaylar arasında eşitliği sağlayan sınav uygulamalarının yürütüldüğünü de tekrar burada hatırlatmak istiyorum. Bu konuda ÖSYM Başkanımıza hassasiyetlerinden dolayı teşekkür ederim.

Engelli öğrencilerimizin sorunlarına çözüm üretebilmek, daha etkin bir eğitim-öğretim ortamının oluşturulmasına katkıda bulunabilmek için çalışmalarımıza devam ediyoruz. Yükseköğretim kurumlarımızın da engelli öğrencilerimize yaklaşımı hususunda daha duyarlı olmalarını ve üniversitelerimizin daha fazla sorumluluk almalarını bekliyoruz.

Sayın Bakanlarımız;

Değerli Misafirler;

“Öğrenci Dostu Yeni YÖK” olarak, engelli öğrencilerimizin eğitim öğretim faaliyetlerine, ayrıca sosyal ve kültürel faaliyetlere de katılımına destek olmak, gerekli uyarlamaların, altyapının ve donanımların sağlanması ve üniversitelerimizde engelsiz bir ekosistemin oluşturulmasını teşvik etmek üzere Engelsiz Üniversite Ödülleri vermekteyiz.

Bu ödüller “Engelsiz Üniversite Bayrakları, Engelsiz Program Nişanları ve Engelli Dostu Birey” olmak üzere üç alanda verilmektedir.

“Engelsiz Üniversite Bayrakları” üç kategoride veriliyor

- Mekan’da Erişilebilirlik (Turuncu Bayrak)
- Eğitimde Erişilebilirlik (Yeşil Bayrak)
- Sosyo-kültürel Faaliyetlere Erişilebilirlik (Mavi Bayrak)

Programlarını farklı engelli gruplarına erişilebilir kılan üniversitelerin ilgili programlarına ise “Engelsiz Program Nişanı” verilmektedir.

Engelli Dostu Birey Ödülü ise; engelli öğrencilerle ilgili bilfiil çalışma yapan öğretim elemanı veya öğrencilerin idari, fiziki anlamda üniversite içindeki yaşamını kolaylaştıran akademik/idari/teknik/fiziki koşullarını iyileştiren ve geliştiren tüm akademik ve idari personeli kapsamaktadır.

Bu kapsamda, Engelsiz Üniversite Ödülleri için geçen yıl 44 üniversiteden farklı kategorilerden 399 başvuru yapılmış iken, bu yıl 81 yükseköğretim kurumu tarafından yapılan başvuru sayısı 653’e ulaşmıştır. Başvurularda geçen yıla göre önemli bir artış yaşanmıştır.

Bu sonuç, yükseköğretimde engelsiz ufuklar için çok ümit verici. Engelleri kaldırmayı hedefleyen çalışmalarımızın sizlerle birlikte daha güzel olacağına ve engelsiz sonuçlar ortaya koyacağına inancımızla yolumuza devam edeceğiz.

Verilecek tüm ödüllerin nice güzel diğer çalışmaları, işbirliklerini teşvik etmesini canı gönülden diliyorum.

Engelsiz eğitim ortamının oluşturulmasında tüm süreçlere katkıları için Engelli Öğrenci Çalışma Grubumuzun değerli üyelerine, siz değerli ve kıymetli yükseköğretim kurumu temsilcilerimize, katılımları ile bizlere destek veren Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanımız Sayın Zehra Zümrüt Selçuk’a, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanı, değerli dostum Sayın Naci Ağbal’a, şahsım ve Yükseköğretim Kurulumuz adına teşekkür ederim.

Hepinizi en samimi duygularıyla selamlıyorum.

ZEHRA ZÜMRÜT SELÇUK
Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı

Sayın Bakanım, Yükseköğretim Kurulu Sayın Başkanı ve değerli üyeleri, kıymetli bilim insanları, değerli basın mensupları; öncelikle engelleri aşmada azim ve cesaretle bizlere örnek olan kardeşlerimizin ve kıymetli ailelerinin Engelliler Haftasını tebrik ediyorum.



Engelliler Haftası nedeniyle hem dünyada, hem ülkemizde bu alanda farkındalık oluşturmak adına pek çok etkinlik düzenlemekte. İşte bu etkinliklerden biri olan Engelsiz Üniversiteler Ödül Töreni ve farklı konulardaki çalıştaylarıyla da Yükseköğretim Kurulumuz tarafından bu çalıştaylar geleneksel hale geldi ve bu yıl “Yükseköğretimde Engelsiz Ufuklar” başlığıyla gerçekleştirilecek olan çalıştayın da şimdiden hayırlı olmasını diliyorum. Hepinizi saygı, sevgi ve muhabbetle selamlıyorum.

Bildiğiniz gibi bizler çocuğu, genci, kadını, erkeği, yaşlısı, engellisiyle 82 milyonluk büyük bir aileyiz Türkiye’de acıları da mutluluğu da beraberce yaşayan, birbirimizin derdini hepimizin

derdi olarak gören aile üyeleriye aslında. Bu anlamda engelli kardeşlerimizi de ailemizin en kıymetli üyeleri olarak görmekteyiz. Engellilerimizin moral, motivasyon ve başarılarını teşvik etmek de bizim Türkiye’imiz olarak birlik ve dirliğimizin olmazsa olmazlarından. Dolayısıyla bu birliği sağlayarak tam anlamıyla bir toplum olabilmemiz için engellilerimizi her anlamda daha aktif, daha güçlü duruma getirmek durumundayız. Engelli vatandaşlarımızın sorunlarına kalıcı çözümler üreterek sosyal yaşamın her alanında var olmalarını sağlamak, bizim aynı zamanda insana olan saygımızın da gereği.

Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan’ın liderliğinde 17 yıldır engellilerimizin sorunlarına yönelik birçok politika geliştirdik, birçok hizmet sunduk. Başta eğitim, sağlık, istihdam ve bakım hizmetleri olmak üzere büyük bir değişimi gerçekleştirdik son 17 yıldır. Bunun için öncelikle güçlü bir zemine sahip olmamız gerekiyordu ve biz de işe 2005 yılında Türkiye’de ilk kez bir Engelliler Kanununu hazırlayıp hukuki zemini oluşturarak başladık. Ardından 2007 yılında Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesini imzalayan ilk ülkeler arasında yer aldık. 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle de engellilerimize yönelik pozitif ayrımcılığı Anayasa ile güvence altına alarak engellilerimizin dünyasında yeni bir sayfa açtık. Eğitim ve sağlık başta olmak üzere her türlü hizmete de daha kolay erişmelerini sağlıyoruz. Kamu binalarının, açık alanların, toplu taşıma araçlarının, bilgi ve iletişim sistemlerinin daha erişilebilir olmasını zorunlu hale getirdik. Eğitimler düzenleyerek, okul ve hastanelerde pilot projeler yürüterek bu kurumların daha standartlara uygun hale gelmesini sağlıyoruz. Ayrıca denetim faaliyetlerini başlatarak belediyelerin ve kurumların erişilebilirliğinin sağlanması için harekete geçmelerini sağlıyoruz.

Hedefimiz yüzde 100 erişilebilirlik tabii ki, fakat bunu ilerleyen zamanlarda sizlerin ve bilim insanlarımızın desteğiyle sağlayacağımıza inanıyoruz.

Bugün artık engelli kardeşlerimiz ve aileleri toplumsal yaşama daha aktif bir şekilde katılıyorlar, eğitim hayatlarına devam ediyorlar, sanatla, sporla uğraşıyorlar, seyahat ediyorlar, yarışmalara, turnuvalara katılabiliyorlar. Kısacası sosyal yaşamın her alanında daha aktif yer alabiliyorlar. Yine engellilerimiz ve refakatçıları ücretsiz seyahat edebiliyorlar. Evlerinden okullarına ücretsiz taşıdığımız engelli öğrencilerimiz de özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde yine ücretsiz olarak öğrenim görmekteler.

Bakanlığımızın bu anlamda pek çok kurumsal hizmetinde olduğu gibi engellilerimizin bakımında da aile odaklı bir yaklaşımı daha doğru buluyoruz. Bakıma muhtaç engellilerimiz için 2007 yılında başlattığımız Evde Bakım Yardımı kapsamında 2018 yılında yarım milyonu aşkın engelli vatandaşımıza yaklaşık 7 milyar ödeme yaptık ve evlerinde engelli yakınlarına bakan ailelerimizin de kendi ihtiyaçlarını karşılamaları için, engelli kardeşlerimizi yılda 45 güne kadar yatılı bakım merkezlerimizde ücretsiz misafir edebiliyoruz ki aileleri de bu sürede bir nebze mola verebilsinler.

Ayrıca, engelli yakınına bakmakta zorluk yaşayan ailelerimize personelimizle evde bakıma destek olmaktayız. Yaşamlarını kendi başlarına sürdüremeyen engelli kardeşlerimiz için yatılı bakım hizmetlerimizi etkin bir şekilde sürdürüyoruz. 341 bakım merkezimizde 25 bin engellimize yatılı bakım hizmeti sunmaktayız. Gururla söylemek isterim; 2002 yılında 2600 engelli, kurum bakımı için sırada bekliyorken, hamdolsun şu anda bakım için sırada bekleyen engelli vatandaşımız bulunmamakta.

Evde bakımı desteklemek adına engelli vatandaşlarımıza yatılı bakım merkezlerimiz haricinde gündüzlü bakım hizmeti de sunuyoruz. Son dört ayda bu konuda büyük bir ivme gerçekleştirdik ve son dört ayda 43 yeni Gündüzlü Engelli Bakım Merkezi açtık. Gündüzlü Bakım Hizmeti konusunda şu anda 51 merkezimiz bulunuyor.

Engelli kardeşlerimiz ve aileleri için yaptığımız tüm bu hizmetleri tabii ki insan odaklı, sosyal devlet anlayışımız doğrultusunda gerçekleştiriyoruz. Ülkemiz bugün artık engelli vatandaşlarımızla ilgili yapılan hizmetler ve oluşturulan standartlar noktasında dünyaya rol model olabilecek bir seviyeye ulaşmış durumda. Hamdolsun bu seviyeye gelmemiz, azimli ve istikrarlı bir şekilde uyguladığımız politikalar neticesinde.

Sosyal hizmetlerimiz için 2019 yılında engelli vatandaşlarımıza yaklaşık 14 milyar lira bir sosyal yardım bütçesi ayırdık ve bu sosyal yardım bütçemizin yaklaşık dörtte birine denk geliyor. İşte bu tam olarak bahsettiğimiz sosyal devlet anlayışımızın bir gereği. Bütçede ayırdığımız bu rakam aynı zamanda 2023, 2053 ve 2071 hedeflerine yürüyen büyük ve güçlü Türkiye'nin de bir göstergesi aslında.

Bakanlık olarak da engelli kardeşlerimizin bağımsız şekilde yaşamlarını sürdürebilen bireyler haline gelmelerini de önemsemekteyiz. Bu amaçla tabii ki sosyal yaşam haricinde çalışma

hayatına, yani istihdama katılmalarını ve istihdam imkânlarını artırmaya yönelik büyük ve ciddi çalışmalar yürütmekteyiz.

Engelli memur sayısına baktığımız zaman 2002 yılında sadece 5 bin iken, dünyada ilk kez başlattığımız EKPSS sistemi sayesinde bugün 56 bini aşkın bir engelli memur sayımız var. Engellilerimizi sadece memur olarak değil işçi olarak da istihdamda yer alması için kolaylaştırıcı, teşvik edici politikalar yürütüyoruz özel sektörle beraber. 2003'te kamu dahil belli iş yerlerinde engelli çalıştırma zorunluluğu getirmek bunlardan bir tanesiydi. Bu kapsamda çalışan engelli işçi sayımız da şu anda 122 bine ulaşmış durumda. Kontenjan dışı engelli çalıştıran işverenlerimizin ödediği sigorta primi payının da tamamını devlet olarak biz karşılamaktayız. Yine korumalı iş yerlerinde de engellilerimizin iş istihdamları için Bakanlığımızca işverene ücret desteği sağlıyoruz. İlave istihdam olarak sunduğumuz teşvikte ise, destek normalde 12 ay iken bunu engellilerimiz için 18 ay olarak sürdürmekteyiz.

Özel sektörü de önemsiyoruz bu anlamda. Özel sektör iş birliğiyle “İşe Katıl, Hayata Atıl” Projesini başlattık. Engelli iş koçluğu uygulamasıyla yaklaşık 1000 engellimize sürdürülebilir istihdam sağladık. Bu uygulamayı da İŞKUR bünyesinde inşallah tüm illerimizde yaygınlaştıracacağız. Hâlihazırda uyguladığımız tüm bu istihdam politikası sayesinde 387 bin engelli kardeşimizi iş hayatına kazandırdık. Yine mesleki niteliklerini artırmak için 2016'dan bu yana 86 bin engelli vatandaşımızı da aktif işgücü programlarından yararlandırdık.

Engelli vatandaşlarımıza dair bu yıl önemli bir hedef daha belirledik; 2019 yılında 5 bin engelli kardeşimizin işbaşı eğitim programlarından yararlanarak iş tecrübesi kazanmalarını hedefliyoruz. Kendi işinin sahibi olmak isteyen engelli kardeşlerimize de girişimcilik eğitimlerini başarıyla bitirdikleri takdirde 50 bin liraya kadar hibe desteği vermekteyiz. Bu hibe desteğinden 2014 yılından bu yana 1.500'ü aşkın kardeşimiz yararlanmış durumda.

Gördüğünüz gibi rakamlarımız güzel gidiyor, fakat biz daha iyi rakamlara ulaşmak, engelli kardeşlerimizin hem sosyal hayatta, hem çalışma hayatında daha fazla yer bulmalarını sağlamak için uğraşmaktayız. Yaptığımız çalışmalarda engelli bireylerin ve ailelerin haklarını ön planda tutuyoruz ve engellilerimizin kendilerine yeterli hale gelmesini amaçlıyoruz. Bunun için tabii ki daha çok çaba sarf etmemiz, projeler üretmemiz, ter dökmemiz gerekiyor ve hiçbir başarının, hiçbir tekâmülün de zahmetsiz olmadığını bilmemiz gerekiyor, bunun için de imkânlarımızı sonuna kadar en doğru şekilde kullanmak mecburiyetindeyiz. Biz yeni Türkiye'de artık

engellerin olmayacağına inanıyoruz. Fırsatların, hakların ve en önemlisi değerlerin olduğuna, değerlerin üzerine inşa edilmiş politikaların, sosyal politikaların olduğuna inanıyoruz ve sevginin, kardeşliğin, dayanışmanın önünde de hiçbir engelin oluşmayacağına inanmaktayız. Sağladığımız tüm bu imkânlar ile engelli kardeşlerimizin azmi ve kararlılığı neticesinde birçok başarı öyküsü bizi umutlandırıyor, geleceğe dair yapacaklarımız anlamında daha bir teşvik edici oluyor. Sayın Zeliha Koçak Tufan Hoca kurumsal kimliğe önem verdiğini dile getirdi ama kişisel başarı öyküleri de bizi mutlu ediyor.

Biz her zaman şunu diyoruz: “Hayaller engelsizdir” diyoruz ve inşallah önümüzdeki dönemde elbirliğiyle engelli kardeşlerimizin nice başarılarına hep beraber tanık olacağız.

Bu kapsamda Yükseköğretimde Engelsiz Ufuklar Çalıştayımızın da hayırlara vesile olmasını diliyorum. İnşallah demin Hocamızla da, Başkanımızla da konuştuk, YÖK’le beraber, Engelsiz Çalışma Grubuyla beraber çok güzel çalışmalara da imza atacağımızı düşünüyorum.

Organizasyonda emeği ve katkısı geçen herkese teşekkür ediyorum, hepinizi tekraren saygı ve muhabbetle selamlıyorum.



PROF. DR. ZELİHA KOÇAK TUFAN
YÖK Yürütme Kurulu Üyesi ve
YÖK Engelli Öğrenci Çalışma Grubu Yürütücüsü



Sayın Bakanım, Sayın Yükseköğretim Kurulu Başkanım, Değerli Katılımcılar,
Öncelikle hoş geldiniz diyor, hepinizi saygıyla selamlıyorum. Şeref verdiniz.

Sunumumda öncelikle yükseköğretimde engelli öğrencilerimizden bahsedecek daha sonra da YÖK Engelli Öğrenci Çalışma Grubunun çalışmalarından ve son olarak da Engelsiz Üniversite Ödüllerinden bahsedeceğim.

Halihazırda Türkiye Yükseköğretim Alanında 7.728.833 öğrencimiz var. YÖKSİS verilerine göre engelli öğrenci sayımız ise 39.243. Bu rakamın 32.834'ü Anadolu Üniversitesi'nde. Engel gruplarına göre baktığımızda çoğunluğunu engel durumu bilinmeyenler, bedensel engelliler ve görme engelliler oluşturuyor. Sonrasında toplamda 835 öğrencimizle işitme engelliler geliyor. Öğrenme güçlüğü, otizm spektrum bozukluğu, Asperger Sendromu, mental retardasyon, zihinsel engellilerin sayıları ise çok düşük.

YÖKSİS'e veriler üniversitelerimiz tarafından kaydediliyor. Gerçek rakamlara ve gerçek engel grubu dağılımlarına ulaşabilmemiz için verilerin titizlikle girilmesi şart. Yine de rakamların

bunun 10 katı olduğunu da kabul etsek bile toplumdaki engelli sayılarının yükseköğretim alanımızdaki temsili ve katılımı çok düşük.

Engelli öğrencilerimizin yükseköğretim süreçlerine entegrasyonu, tam katılımlarının sağlanabilmesi için:

- Ortaöğretimde yeterli eğitimin, yetkinliklerin kazandırılmış olması,
- Yükseköğretime giriş sınavlarında engel gruplarına göre gerekli ihtiyaçların sağlanması,
- Yükseköğretimde kurumların erişilebilirliğinin sağlanmış olması ve farklı programların farklı engel gruplarına göre uyarlanmış olması,
- Nitelikli alanlarda istihdam için, ilgili programlardan mezuniyetlerinde, mesleki yeterlikler için gerekli olan çekirdek eğitim programlarının kazandırılmış olması gerekmektedir.

Bu halkalardan hiç birinde kopma olmamalı. Bunlara kısaca göz atacak olursak: Milli Eğitim Bakanlığının raporuna göre 2015-2016 Özel Eğitim Kurumlarında Örgün Eğitim Alan Öğrencilerin Sayısı 288.489, farklı bir raporunda ise 2017-2018 yılı için bu sayı 353.610. Bu rakamları YÖKSİS verileri ile karşılaştırdığımızda ortaöğretimdeki özel eğitim alanların yaklaşık %10'u kadar yükseköğretimde öğrencimiz var.

Merhamet Odaklı değil Hak Odaklı Yaklaşım

BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmede erişilebilirlik ve engelliliğe dayalı ayrımcılık net olarak tanımlanmıştır. Engelliliğe dayalı ayrımcılık, dışlama, makul düzenlemelerin gerçekleştirilmemesi dahil her türlü ayrımcılığı içerir. *"Taraf devletlerin engellilerin genel yükseköğretimine ayrımcılığa uğramaksızın diğer bireyler ile eşit koşullar altında erişimini sağlamaları"* öngörülmüştür. Yine devamında *"Engellilerin genel eğitimden etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için genel eğitim sistemi içinde ihtiyaç duydukları desteği almalıdır; Engellilere yönelik bireyselleştirilmiş etkin destekleyici tedbirler, engellilerin tam katılımı hedefine uygun olarak, akademik ve sosyal gelişimi artırıcı ortamlarda sağlanmalıdır"*. denmektedir.

Yükseköğretimde ve engellilerin tüm eğitim öğretim süreçlerinde merhamet odaklı değil hak odaklı yaklaşım sağlanmalıdır. Nitekim istihdam süreçlerinde de engellilerin topluma ve

mesleki süreçlere tam katılımının sağlanabilmesi için ilgili programın yeterliklerinin ve kazanımlarının, çekirdek eğitim programının öngördüklerinin edinilmiş olması gerekmektedir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından Ocak 2017’de çıkarılan Engelli ve Yaşlı Bireylere İlişkin İstatistiki Bilgiler Raporu’na göre 2008 yılı ile 2016 yılı karşılaştırıldığında istihdam edilen engelli birey sayısında işçi sınıfında yaklaşık 1.5 kat, memur sınıfında ise 4.3 kat artış sağlanmıştır. İstihdam edilen bireylerin engel gruplarına baktığımızda yine bedensel engellilerin ve görme engellilerin ön planda olduğunu görüyoruz. İstihdam süreçlerine diğer engel gruplarının katılımının sağlanabilmesi için farklı engel gruplarına farklı yükseköğretim programlarını erişilebilir kılmamız şart.

YÖK Engelli Öğrenci Komisyonu

Engelli Öğrenci Çalışma Grubumuz yükseköğretim alanımızı engelsiz kılmak üzere oluşturulmuş bir komisyondur. Komisyonumuz bu güne kadar pek çok çalışmaya imza atmıştır: Ayrıntılarına burada girmeyeceğim mevzuat çalışmaları, çeşitli kurum, kuruluş ve STK’larla bir araya geldiğimiz paydaşlarla toplantılar, engellilere yönelik saha ihtiyaçlarını karşılamak ve akademisyen spektrumumuzu da genişletmek üzere yeni lisansüstü programların oluşturulması, Otizm Spektrum Bozukluğu Eylem Planına yönelik çalışmalar, mesleki rehabilitasyon çalışmalarının desteklenmesi, yerinde incelemeler, ziyaretler bunlardan bazıları. Tüm bu süreçleri yürütürken disiplinlerarası yaklaşıma dikkat ediyoruz ve mümkün olduğunca farklı profesyonel alanları bir araya getiriyoruz.

Engelsiz Erişim - Engelsiz Eğitim

Üniversitelerimizi engelsiz kılmak için ilk olarak fiziki erişimi ele aldık. 2016-2017 eğitim öğretim yılında Engelsiz Erişim temalı çalışmalar yaptık. Erişilebilirlik tek başına fiziki mekanlara değil eğitim için de geçerli. Buna dikkat çekmek için 2017-2018 döneminde Engelsiz Eğitim temalı çalışmalar yaptık. Bugünkü ödül törenimizden sonra yapılacak olan çalıştayımızda da Engelsiz Ufuklar temasıyla, engellilere yönelik önlisans, lisans ve lisansüstü programlar üzerinde duracağız. Hem akademisyen açığımızın giderilmesi hem de engelsiz ekosistemin oluşturulması için her yönüyle konuyu ele alacağız.

Yansıda 2017 yılındaki Engelsiz Erişim Çalıştayımıza ait görsellerimizi görüyorsunuz. İyi örnekleri paylaşmak üzere her yıl farklı başarı öykülerini paylaşıyoruz. 2017 yılında engelli bir

çocuğun hayat hikayesini anlatan Çınar Filminin engelleri aşan yönetmeni Sevgili Mustafa Karadeniz'i konuk etmiştik. Film yönetmenimizin kendi hikayesi. Çınar filmi o günden bugüne başarıdan başarıya koştu, ödüller aldı. Şu anda da Cannes Film Festivalinde. Engelli öğrencilerimize örnek bir başarı öyküsü.

2018 yılındaki Engelsiz Eğitim Çalıştayında ise otizmi olan İstanbul Üniversitesi öğrencimiz Yunus Yazar bizimle olmuştu. Piyanoda inanılmaz bir yeteneğe sahip olan Yunus'un sınav süreçlerinde birebir üniversitemizle birlikte çalışmıştık, mevcut mevzuat kapsamında sınava alınabilmesi için sınav koşullarını oluşturduk, Yunus da sınavda başarılı olarak bizleri mutlu etti. Kendisiyle gurur duyuyoruz.

Engelsiz Yükseköğretim Alanı için Engelsiz Üniversite Ödülleri

Engelleri kaldırmak çok zor değil. Yükseköğretimimizde öğrencisiyle akademisyeniyle engellerin kaldırıldığı bir ekosistem gelişsin istiyoruz. Sayın YÖK Başkanımızın liderliğinde ve destekleriyle başlattığımız Engelsiz Üniversite Ödülleri ile mekanda, eğitimde ve sosyo-kültürel faaliyetlerde erişimi hedefliyoruz. Yüzlerce kriterin yer aldığı zorlu değerlendirmelerde başarılı olduklarını gösteren üniversiteleri bayraklarla ödüllendiriyoruz. Turuncu Bayrak fiziki mekanlarda erişimi, Yeşil Bayrak eğitimde, Mavi Bayrak ise sosyo-kültürel faaliyetlerde erişimi gösteriyor. Engelsiz programlar ise ulaşmak istediğimiz Kızıl Elmamız. Farklı engel gruplarına farklı programların erişilebilir kılınması, uyarlanması için Engelsiz Program Nişanları ihdas ettik.

Geçtiğimiz yıl bireysel ödüllere yer vermemiştik. Bireysel ödüllerden ziyade erişilebilir ekosistemin gelişmesi için kurumsal kriterleri önceliklendirmiştik. Bu yıl bireysel ödüllere de yer verdik. Bireysel gayretler, çalışmalar çok kıymetli ancak kurumsallaşmayı bir an önce sağlamamız gerek. O yüzden bireysel ödülleri sınırlı tuttuk. Başvurularda çok güzel hikayeler, engelleri kaldırmaya adanmış hayatlar vardı. Üniversiteleri tarafından aday gösterilmiş olan bireylerin aslında hepsi Engelli Dostu. Kurumsallaşmanın oluşması için Engelli Dostlarımızın da gayretiyle üniversitelerimizi bayrak ödülleri ve engelsiz program nişanlarına başvurmaya devam etmeleri için teşvik etmek istiyoruz.

Son olarak sunucusundan panelistlerine kadar bizlere karşılıksız, gönüllü destek veren tüm ekibime teşekkür etmek istiyorum. En büyük teşekkürü de engellilere yönelik çalışmaları bize hedef olarak gösteren, projeler geliştiren ve konuya vermiş oldukları önem dolayısıyla önümüzü açan Sayın YÖK Başkanımıza, Ödül Törenimize teşrif eden Sayın Bakanımıza ve üniversiteleri engelsiz kılmak üzere gayret eden siz değerli katılımcılara şükranlarımı ve saygılarımı sunuyorum.



ENGELSİZ ÜNİVERSİTELER ÖDÜL TÖRENİ

ENGELSİZ ÜNİVERSİTELER ÖDÜL TÖRENİ

YÖK Başkanı Sayın Prof. Dr. M. A. Yekta SARAÇ, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanı, Sayın Naci Ağbal ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakan Sayın Zehra Zümrüt Selçuk'un ödül alan üniversitelere bayraklarını ve sertifikalarını verdiği tören büyük bir coşkuyla izlendi.

ÖDÜL ALAN ÜNİVERSİTELER

Engelli öğrenciler için yükseköğretimi **Mekânda (Turuncu Bayrak)**, **Eğitimde (Yeşil Bayrak)** ve **Sosyo-kültürel Faaliyetlerde (Mavi Bayrak)** erişilebilir kılan üniversitelere kategorilerine göre “Engelsiz Üniversite Bayrak Ödülleri” “Engelsiz Program Nişanları” ve “Engelli Dostu Ödülleri” verildi.





2019 YILI MEKÂND A ERİŞEBİLİRLİK ÖDÜLÜ ALAN ÜNİVERSİTELER (TURUNCU BAYRAK)

Adıyaman Üniversitesi	Eczacılık Fakültesi
	Eğitim Fakültesi (A Blok)
	Eğitim Fakültesi (B Blok)
	Mühendislik Fakültesi
	Merkezi Yerleşke
Afyon Kocatepe Üniversitesi	Teknoloji Fakültesi (Laboratuvar Binası)
	Ahmet Necdet Sezer Kampüsü
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	Enstitüler Binası
	Rektörlük Binası
	İslami İlimler Fakültesi
	Merkez Kampüsü
Akdeniz Üniversitesi	Yabancı Diller Yüksekokulu
Altınbaş Üniversitesi	Mahmutbey Kampüsü
Ankara Üniversitesi	Eczacılık Fakültesi
	Eğitim Bilimleri Fakültesi
	İletişim Fakültesi
	Yabancı Diller Yüksekokulu
	Spor Bilimleri Yüksekokulu
Atılım Üniversitesi	Hukuk Fakültesi
	İşletme Fakültesi
	Kütüphane
	Yabancı Diller Yüksekokulu
Bartın Üniversitesi	Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
	Edebiyat Fakültesi
	Eğitim Fakültesi
	Fen Fakültesi
	Mühendislik Fakültesi

	İslami İlimler Fakültesi
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	Bozüyük Uygulamalı Bilimler Meslek Yüksekokulu
	Kütüphane
	Pazaryeri Meslek Yüksekokulu
	Rektörlük Binası
	Söğüt Meslek Yüksekokulu
Boğaziçi Üniversitesi	Mühendislik Fakültesi
Erciyes Üniversitesi	Edebiyat Fakültesi
Gebze Teknik Üniversitesi	İşletme Fakültesi
Hacettepe Üniversitesi	Beytepe Kampüsü
Hitit Üniversitesi	Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi
İstanbul Üniversitesi	Mimarlık Fakültesi
	Siyasal Bilgiler Fakültesi
	Fen Fakültesi (Astronomi ve Uzay Bilimleri Bölümü)
Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi	İslami İlimler Fakültesi
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
	Eğitim Fakültesi
	Fen Edebiyat Fakültesi
	Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Yüksekokulu
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
	Mühendislik Mimarlık Fakültesi
	Ziraat Fakültesi
	Yabancı Diller Yüksekokulu
Koç Üniversitesi	Rumeli Feneri Kampüsü
Mersin Üniversitesi	Eğitim Fakültesi Dekanlık Binası
	Güzel Sanatlar Enstitüsü
	Güzel Sanatlar Fakültesi
	Sosyal Bilimler Enstitüsü
	Takı Tasarımı Yüksekokulu
	Çiftlikköy Kampüsü
Necmettin Erbakan Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
	Fen Fakültesi
	İlahiyat Fakültesi
	Sosyal Bilimler Enstitüsü

	Yabancı Diller Yüksekokulu
Ondokuz Mayıs Üniversitesi	Diş Hekimliği Fakültesi
	Gelişimsel Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
	Kütüphane
	Onkoloji Hastanesi
	Sağlık Bilimleri Fakültesi
	Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi
Ordu Üniversitesi	Diş Hekimliği Fakültesi
	Müzik ve Sahne Sanatları Fakültesi
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Eğitim Fakültesi
Siirt Üniversitesi	Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
	Bilim ve Teknoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi
	Eğitim Fakültesi (A Blok)
	Eğitim Fakültesi (B Blok)
	Fen Edebiyat Fakültesi
	İlahiyat Fakültesi
Siirt Üniversitesi	Kapalı Spor Salonu
	Kütüphane
	Merkezi Yemekhane
	Mühendislik Fakültesi (A Blok)
	Mühendislik Fakültesi (B Blok)
	Mühendislik Fakültesi (C Blok)
	Rektörlük (A Blok)
	Rektörlük (B Blok)
	Sosyal Tesis
	Ziraat Fakültesi
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi	Marmara Ereğlisi Meslek Yüksekokulu
Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi	Diş Hekimliği Fakültesi
	Mühendislik Fakültesi
	Fen Edebiyat Fakültesi



2019 YILI EĞİTİMDE ERİŞEBİLİRLİK ÖDÜLÜ ALAN ÜNİVERSİTELER (YEŞİL BAYRAK)

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	Enstitüler Binası
	Rektörlük Binası
	İslami İlimler Fakültesi
Ankara Üniversitesi	İletişim Fakültesi
Boğaziçi Üniversitesi	Mühendislik Fakültesi
Marmara Üniversitesi	İşletme Fakültesi
Mersin Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
	Sosyal Bilimler Enstitüsü
	Yabancı Diller Yüksekokulu
	Takı Tasarımı Yüksekokulu
Uşak Üniversitesi	Fen Edebiyat Fakültesi
	İletişim Fakültesi
	Eğitim Fakültesi



2019 YILI SOSYO- KÜLTÜRELFAALİYETLERDE ÖDÜL ALAN ÜNİVERSİTELER (MAVİ BAYRAK)

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	Merkez Kampüsü
	Enstitüler Binası
	Rektörlük Binası
	İslami İlimler Fakültesi
Boğaziçi Üniversitesi	Mühendislik Fakültesi
Hacettepe Üniversitesi	Beytepe Kampüsü
Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi	İslami İlimler Fakültesi
Marmara Üniversitesi	Göztepe Yerleşkesi
Mersin Üniversitesi	Çiftlikköy Kampüsü
	Güzel Sanatlar Enstitüsü
	Güzel Sanatlar Fakültesi
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
	Sosyal Bilimler Enstitüsü
	Takı Tasarımı Yüksekokulu
Necmettin Erbakan Üniversitesi	Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi
	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
	Fen Fakültesi
	İlahiyat Fakültesi
	Sosyal Bilimler Enstitüsü
	Yabancı Diller Yüksekokulu



2019 YILI ENGELSİZ PROGRAM NİŞANI ALAN ÜNİVERSİTELER VE İLGİLİ ENGEL GRUPLARI

Üniversite	Fakülte/ Yüksekokul/Meslek Yüksekokulu	Program	Engel Türü
Düzce Üniversitesi	Sanat Tasarım ve Mimarlık Fakültesi	Müzik Bölümü/ Türk Müziği	Görme Engelli
Manisa Celal Bayar Üniversitesi	Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi	Müzik Bölümü	Otizm Spektrum Bozukluğu

2019 YILI ENGELLİ DOSTU ÖDÜL ALANLAR

Akdeniz Üniversitesi	Sarper ARIKAN (İdari Personel)
Anadolu Üniversitesi	Doç.Dr. Hıdır KARADUMAN
İstanbul Üniversitesi	Prof.Dr. Resa AYDIN
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Öğr. Gör. Claire ÖZEL
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi	Prof. Dr. Recep TOPARLI

Ayrıca Yükseköğretim Kurulu Engelli Öğrenci Çalışma Grubunun üyelerinden Prof. Dr. Meltem Yılmaz'a (Hacettepe Üniversitesi) Çalışma Grubunda yaptığı gönüllü çalışmalar ve Engelsiz Üniversite Ödüllerinden özellikle mekanda erişim başlığı altındaki kriterlerin hazırlık aşamalarında sunduğu katkılar dolayısıyla, engelli bireylere yönelik çalışmaları, kapsayıcı tasarım ve Otizm konusundaki farkındalık artırıcı sergi ve kitap gibi çalışmaları nedeniyle Engelli Öğrenci Çalışma Grubunun tüm üyelerini temsilen Engelli Dostu Birey Ödülü verilmesine karar verilmiştir.



YÜKSEKÖĞRETİMDE
ENGELSİZ
UFUKLAR
ÇALIŞTAYI

PANEL 1: YÜKSEKÖĞRETİMDE ENGELSİZ PROGRAMLAR

PANEL MODERATÖRLERİ

Prof. Dr. Muzaffer ŞEKER
Belma ATAK

:Necmettin Erbakan Üniversitesi
:Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
Başkanlığı

ENGELLİLERE YÖNELİK ÇALIŞMALAR

Dr. Deniz ÇAĞLAYAN GÜMÜŞ

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Erişilebilirlik Dairesi Başkan Vekili



Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü, ülkemizde engellilerin ve yaşlıların ayrımcılığa uğramadan, insan haklarından yararlanarak toplumsal hayata katılmaları için;

- Ulusal düzeyde politika ve stratejilerin belirlenmesi çalışmalarını koordine etmek,
- Engellilere ve yaşlılara yönelik yürütülen sosyal hizmet faaliyetlerine ilişkin ilke, usul ve standartları belirlemek,
- Bu alanda ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak üzere çalışmalarını sürdürmektedir.

Bu kapsamda; hakların korunması ve geliştirilmesi; alanla ilgili inceleme ve araştırmalar ile koruyucu, önleyici, eğitici ve rehabilite edici çalışmaların yanı sıra bakım ve destek hizmetlerini yürütmektedir.

2011 yılında yapılan Nüfus Konut Araştırmasında kişilere “günlük faaliyetlerinde zorluk çekme durumu”na ilişkin sorular yöneltilmiştir. Araştırma sonuçları aşağıdaki grafikte yer almaktadır:



Grafik-1 Bir kişinin birden fazla engeli olabilir.

(Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do%3Fid%3D15843>).

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nde 8 ana hizmet ve 1 destek hizmeti yürüten daire başkanlığı bulunmaktadır. Bu daire başkanlıklarından 6’sının engellilik alanında sorumluluğu bulunmaktadır. Daire başkanlıklarının görev alanlarına göre yürüttükleri belli başlı çalışmalar şu şekildedir:

AR-GE VE PROJE ÇALIŞMALARI

Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme’nin imza ve onay süreçlerinin takibi yapılmış, sürecin tamamlanmasının ardından Sözleşmeye ilişkin farkındalık oluşturulması, Sözleşmenin yaygınlaştırılması, uygulanmasının teşvik edilmesi, izlenmesi ve raporlanmasına yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

AR-GE kapsamında ayrıca engellilere yönelik istatistik ve veri çalışmaları ile engelli kimlik kartlarının Genel Müdürlük görev alanına giren işlemleri yürütülmektedir.

EĞİTİM, REHABİLİTASYON VE SOSYAL HAYATA KATILIM

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Ulusal Eylem Planı (2016-2019) çalışmaları yürütülmektedir. Eylem Planı Yüksek Planlama Kurulu'nun 13.4.2016 tarih ve 2016/8 sayılı kararı ile onaylanmış, 3 Aralık 2016 tarih ve 29907 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Otizm Eylem planında 6 eksen (Eksen A- Farkındalık Çalışmaları ve Kurumlararası İşbirliği, Eksen B- Erken Tanı, Tanı, Tedavi ve Müdahale Zincirinin Kurulması, Eksen C- Ailelere Yönelik Hizmetlerin Geliştirilmesi, Eksen D- Eğitsel Değerlendirme, Özel Eğitim, Destek Eğitim ve Rehabilitasyon Hizmetlerinin Geliştirilmesi, Eksen E- İstihdam Süreçleri ve Çalışma Hayatı ile Eksen F- Sosyal Hizmet, Sosyal Yardım ve Toplumsal Yaşama Katılım) ve 26 tedbir bulunmaktadır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı sorumlu kurum, bunun yanı sıra çok sayıda kurum ise ilgili kurum olarak Eylem Planında yer almaktadır.

Eylem Planının uygulanmasına yönelik koordinasyon, raporlama ve sekretarya çalışmaları Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğünce yürütülmektedir.

Türk İşaret Dili Dilbilgisi Kitabı ve Sözlük Projesi kapsamında söz konusu kitap ve sözlük yayımlanmış, diğer yandan, Türk İşaret Dili Mevzuat çalışmaları ve Türk İşaret Dili tercümanlarının eğitim sistemine yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Engelli sağlık kurulu raporuna ilişkin mevzuatta değişiklikler yapılarak, Çocuklar İçin Özel Gereksinim Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik 20 Şubat 2019 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmelikte Özel Gereksinim; “Çocuğun toplumsal yaşama eşit katılabilmesi için bedensel ya da gelişimsel işlev kısıtlılığı olmayan bireylerden farklı sağlık, eğitim rehabilitasyon, cihaz, ortez, protez, çevresel düzenlemeler ve diğer sosyal ve ekonomik haklar ve hizmete gereksiniminin olması” şeklinde tanımlanmıştır. Bu yaklaşım ile çocuğun engeline vurgu yapılmaması, etiketlenmemesi, engelli ya da özürlü olarak damgalanmamasının yanı sıra ihtiyaçlarının ön plana çıkarılması hedeflenmiştir.

Erişkinler İçin Engellilik Değerlendirmesi Hakkında Yönetmelik de 20 Şubat 2019 tarihinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Engel Oranları Cetveli'nde yapılan değişiklikler ile Cetvele

anlaşılması kolay, uygulama birliği sağlanmasına olanak tanıyan, yeni tanı ve hastalık gruplarını içeren (örneğin akandroplozi rahatsızlığı kapsamıştır) ekler ve yönlendirmeler eklenmiştir. “Ağır Özürlü” ibaresi yerine “kısmi bağımlı engelli birey” ve “tam bağımlı engelli birey” tanımları yapılmıştır.

Her iki Yönetmelikte, raporların elektronik ortamda hazırlanıp düzenlenerek hizmet sağlayıcı kurumlara elektronik ortamda sunulması, engelli birey ve yakınlarının her kurum için ayrı engelli sağlık kurulu raporu almalarının önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

ENGELLİ İSTİHDAMI

Destekli istihdam yönteminin hayata geçirilmesi için yürütülen "İşe Katıl Hayata Atıl Projesi"nin ilk aşaması tamamlanmış olup, 447 engellinin istihdamı sağlanmıştır. Projenin ikinci aşamasının Ankara, İstanbul ve İzmir'deki saha ayağı tamamlanarak 450 engellinin istihdamı daha sağlanmıştır. Projenin ikinci ayağına ilişkin raporlama çalışmaları devam etmektedir. Toplam 897 engelli birey istihdam edilmiştir.

Korumalı işyeri çalışmaları kapsamında ise Gaziantep, Manisa, Sakarya ve Konya illerinde açılan 9 korumalı işyeri bulunmaktadır. İstihdam edilen engelli bireylere yönelik ücret teşviki sağlanmaktadır.

ERİŞİLEBİLİRLİK

Erişilebilirliğin hayata geçirilmesine yönelik çalışmalar mevzuat, uygulama ve bilgi ve bilinç düzeyinin artırılması başlıkları altında sürdürülmektedir.

5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un 7., Geçici 2. ve 3. maddelerinin tüm kurum ve kuruluşlarla ilgili tüm kesimlerce hayata geçirilmesine yönelik çalışmalara devam edilmektedir. Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme (EİD) Yönetmeliği ve EİD Formları, EİD Planı, İdari Para Cezalarının Uygulanması Genelgesi yayımlanmıştır. Genel Müdürlükçe, Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonlarının koordinasyonu sağlanmaktadır.

Şehirler Arası Yolcu Taşıma Hizmeti İle Servis ve Turizm Taşımacılığı Hizmetinin Erişilebilir Hale Getirilmesine Dair Yönetmelik ise ulaşım ile ilgili yaptırımlar içeren bir mevzuat düzenlemesidir.

Erişilebilirlik standartlarının hazırlanması ve revizyonu çalışmalarına ek olarak Hissedilebilir Yürüme Yüzeyi İşaretleri Uygulama Usul ve Esasları çalışmaları sürdürülmektedir. Çocuklar İçin Erişilebilirlik Kılavuzu ise tamamlanarak kullanılmaya başlanmıştır. “2016-2019 Ulusal e-Devlet Stratejisi Eylem Planı” kapsamındaki yükümlülükler ile ilgili çalışmalar da ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliğinde yürütülmektedir.

Pilot uygulamaların hayata geçirildiği yerel destek programları olan Erişilebilirlik Destek Projeleri, üniversitelerin teknik bölümlerinin müfredatına erişilebilirlik dersinin eklenmesi, kurumlara ve belediyelere teknik bilgi desteği verilmesine yönelik faaliyetler erişilebilirlik alanında sürdürülen diğer önemli çalışmalardandır.

5 bölgesel Erişilebilir Üniversiteler Semineri tamamlanmış, kurumlara, üniversitelere ve belediyelere uzaktan eğitim altyapısı ile ve yüz yüze eğitimler vermeye devam edilmektedir.

ENGELLİ BAKIM HİZMETLERİ

Bakanlığımız tarafından bakıma ve desteğe ihtiyaç duyan engellilerin öncelikle sevgi ve şefkat gördükleri aile ortamlarında bakımları esas alınmaktadır. Bu kapsamda engellilerin yaşamlarını evlerinden ve sosyal çevrelerinden ayrılmadan sürdürebilecekleri sosyal destek hizmetleri sunulmaktadır.

Engelli Bakım Hizmeti Modelleri şunlardır:

1. Resmi kurum bakımı hizmetleri:

Yatılı Resmi Kurum Bakımı Hizmetleri

- Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri
- Engelsiz Yaşam Merkezleri
- Toplum Destekli Hizmetler (Umut Evleri)
- Geçici Ve Misafir Bakım
- Görme Engelliler Rehabilitasyon Merkezi

Gündüzlü Resmi Kurum Bakımı Hizmetleri

2. Özel bakım merkezleri
3. Evde bakıma destek hizmeti

KALİTE GELİŞTİRME ÇALIŞMALARI

Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Mesleki Yeterlik Kurumu arasında "Engelli ve Yaşlı Bakım Elemanı" ile "Gerontolog" mesleki standartlarının belirlenmesine yönelik protokol imzalanmış ve söz konusu meslek standartları ilgili kurum ve kuruluşların katılımı ile çalışmaları tamamlanarak Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Ayrıca ücretsiz seyahat gelir desteğinin sağlanmasına yönelik işlemler yürütülmektedir.

ÖNLİSANS VE LİSANS PROGRAMLARINA ÖRNEKLER

Prof. Dr. Esra MACAROĞLU AKGÜL
İstanbul Medipol Üniversitesi, Eğitim Fakültesi



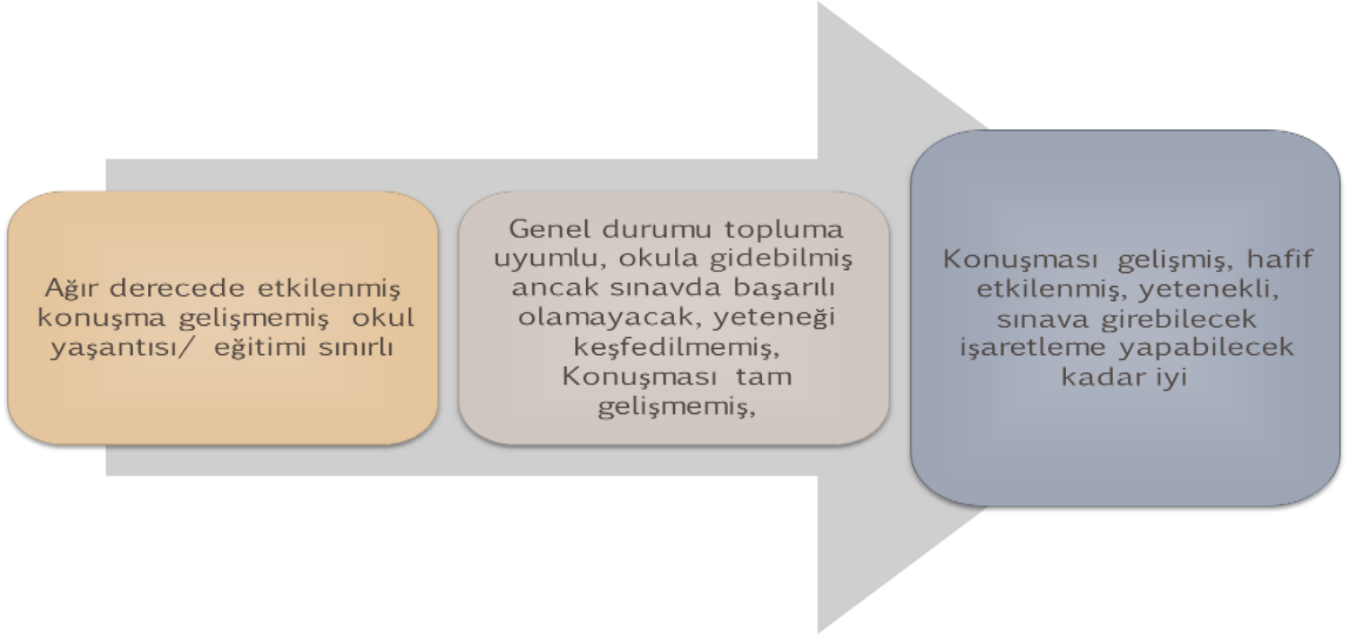
OTİZMLİ GENÇLER İÇİN ÖNLİSANS PROGRAM ÖRNEK VE ÖNERİSİ

Bugün ülkemizdeki otizmli gençleri konu alan bu sunumda aşağıdaki içerikten bahsedilecektir.

- Neden otizmli gençler?
- Ülkemizde genç ve otizmli olmak nasıldır?
- Yurt dışı önlisans program örnekleri nelerdir?
- Ülkemiz için bir öneri

Bu sunumda otizmli gençlerin eğitime vurgu yapılmasını iki önemli cümleyle açıklamak istersek; engelli / özel gereksinimli bireyler arasında ulaşılması en zor olan grup otizmli bireylerdir ve otizm grubu eğitim alanında da kaynaştırma/bütünleştirme çalışmalarına en az

katılımı olan gruptur. Mecburi eğitimin 12 yıla çıkarılması, eğitim hakkının konuya özel kanun ve düzenlemelerle korumaya alınması ülkemizdeki önemli gelişmeler olup, otizmlili bireylerin de okul hayatında 12 yıl kalarak eğitim alabilmelerine olanak sağlamıştır. Ancak otizm durumunda eğitim yaşam boyu sürmelidir. Liseden sonra yaşam boyu ve toplum içinde sürmesi gereken eğitimin son bulması hem aileler hem de bireylerin kendisi için oldukça olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Ülkemizdeki otizmlili genç grubunu pratik yaşama katılım konusunda, çok basit bir şekilde 3'e ayırabiliriz.



Grafik -2: Ülkemizdeki otizmlili genç grubu sınıflaması

Birinci grupta otizmden ağır derecede etkilenmiş, konuşması gelişmemiş, okul yaşantısı ve eğitimi oldukça sınırlı olan bireyler vardır. Bu bireyler aldıkları sınırlı eğitimle topluma fazla kaynaşamamakta ve daha çok aileleri ile birlikte evde yaşantılarını sürdürmektedirler.

İkinci grupta topluma genel olarak uyum sağlayabilmiş, okula gidebilmiş belli bir düzeyde eğitim alabilmiş ancak sınavda yeterli başarıyı gösteremeyecek ve taban puanı alamayacak, yeteneği hala keşfedilmemiş, konuşması da tam olarak akıcı olmayan bireyler sayılabilir. İşte bu ikinci grup bu sunumun hedef kitlesini oluşturmaktadır.

Üçüncü grupta ise konuşması gelişmiş, otizmden hafif etkilenmiş, yetenekli, sınava girebilecek, işaretleme yapabilecek kadar iyi olan bireyler vardır. Bu gruptakiler zaten ilgili oldukları programa devam edebilmektedirler. Önlerinde akademik veya yasal bir engel bulunmamaktadır. İlk grubun da büyük ölçüde ev hayatına mahkûm olduğu düşünülürse, elimizdeki ikinci gruba

vereceğimiz destek bu gruptaki bireylerin de üçüncü gruba yakın bir gelişme sergileyebilmelerine fırsat verecektir.

Söz konusu gruba yönelik önlisans ve lisans programları yurt dışında oldukça yaygındır. İlgili yurt dışı örnekler arasında; Iowa Üniversitesi REACH Programı, Cincinnati Üniversitesi IMPACT Innovation Programı ve Dakota Eyalet Üniversitesi STRONG Programı sayılabilir.

Örneğin, Iowa Üniversitesi'nde yürütülen Reach programı otizmli, zihinsel engelli ve öğrenme güçlüğü olan bireylerin yetişkinliğe geçiş programı olarak tasarlanmıştır. Program öğrencilerini akademik gelişim, kariyer gelişimi, yaşam becerileri ve iş ve toplumsal yaşama geçiş konularında destekleyecek alanlardan oluşturulmuştur. Programın vizyonu engelli bireyleri bağımsız, kendi kendine yeten bireyler haline getirmektir. Programın ana özelliği kapsayıcı eğitim sınıflarında gerçek yaşam uygulamalarına yer vermesidir. Programda yer alan tüm dersler, 21. yüzyılın bağımsız yaşamı, öğrenci adanmışlığı ve akademik beceri gelişimi odaklıdır. Okuma, yazma, sağlık ve hijyen, teknoloji, finans gibi günlük yaşam için gerekli becerilerin öğretimine yönelik programda REACH öğrencileri kampüsteki akranları ile ortak sınıflarda da bulunmaktadır. Programa devam eden tüm öğrenciler hem bireysel danışmanlık almaktadırlar hem de küçük sınıflarda öğrenim görmektedirler. Programın ilk yılında meslek seçimi yapıp seçilen meslekte kampus içi stajlar yapılmakta, ikinci yılında ise gönüllü veya ücretli olarak kampus içi veya toplum içinde gerçek iş deneyimleri yaşanmaktadır.

Ülkemiz için önerilen ise “MYO Otizm Önlisans Programı”dır. Bu program lise diploması olan ve 18- 25 yaş aralığındaki otizmli bireylere yönelik, sosyal ve bağımsız yaşama geçiş ve mesleki beceri gelişimi amaçlı, disiplinlerarası bir program olup, Özel Eğitim, Beden Eğitimi ve Spor ile Çocuk Gelişimi başta olmak üzere, özel gereksinimlilerle ilgili Ergoterapi, Fizyoterapi, Dil Konuşma Bozuklukları, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, Sosyal Hizmetler gibi alan uzmanlarının ders vereceği ancak bu alanlarla da sınırlı kalmayacak bir programdır. Önerilen önlisans programının temel özelliği uygulamaya ağırlık verilecek olması, MYO bünyesinde oluşturulacak küçük atölyelerle iş hayatına geçiş çalışmalarını kapsayacak olması ve iş koçluğu yoluyla işe yerleştirme programını da kapsamasıdır.

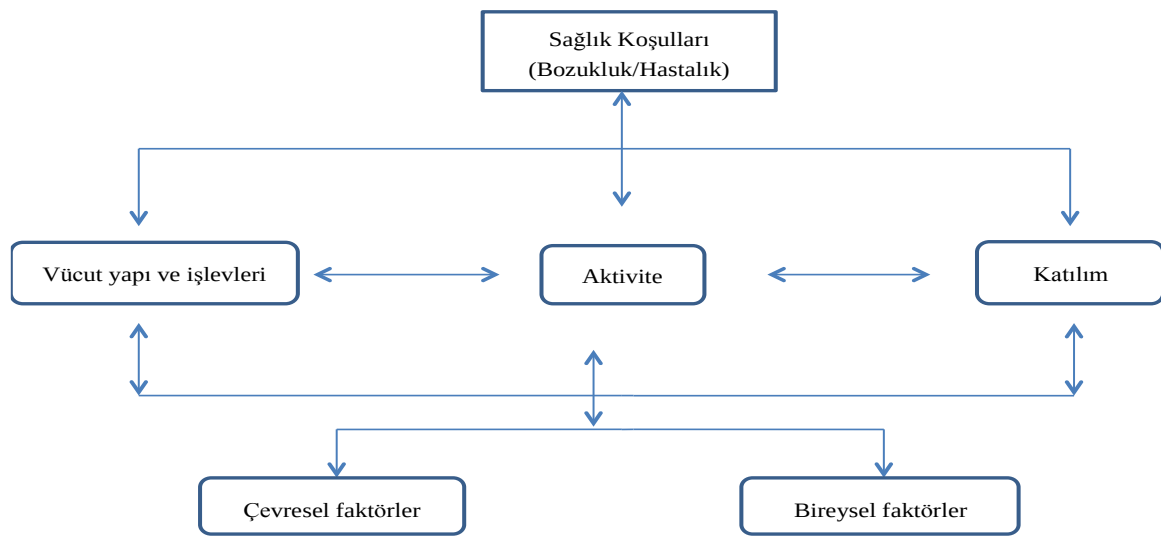
LİSANSÜSTÜ PROGRAMLAR

Doç. Dr. Mehmet YANARDAĞ
Anadolu Üniversitesi, Engelliler Araştırma Enstitüsü



Engelli bireylerin ülkemizde lisansüstü eğitim hizmetlerine erişimi konusuna giriş yapmadan önce, “Engellilik” kavramı hakkında güncel bilgilere yer vermek yararlı olacaktır. Dünya Sağlık Örgütü 2001 yılında “Sağlık, Yetiyitimi ve İşlevselliğin Uluslararası Sınıflandırması” (ICF) yayınladı (DSÖ, 2001). Bu sınıflandırma yaklaşımı *biopsikososyal* modeli temel alarak bireyin sağlık koşulları sadece vücut yapı ve işlevleri üzerinden yorumlamaz. Bireyin aktivite düzeyi, toplumsal faaliyetlerde yer alması, çevresel unsurların kolaylaştırıcı olup olmaması ve bireysel faktörlerin de kişinin sağlık koşullarını/bozukluğunu etkilediğini açıklar (Tablo 1). DSÖ 2007 yılında yayınlanan bu sınıflandırma kapsamını 0-18 yaş çocuk ve gençlere özgü maddelerle “Sağlık, Yetiyitimi ve İşlevselliğin Uluslararası Sınıflandırması, Çocuk ve Gençlik Versiyonu” (ICF-CY) yayınladı (DSÖ, 2007). ICF modelinde;

- Yetiyitimi (engel) kavramı sadece bireyin sınırlılığı ya da toplum kaynaklı bir problem olarak ele alınmaz, bireyin ve yaşadığı çevrenin etkileşiminin bir sonucu olarak ele alınır.
- Bütüncül bir yaklaşım ortaya koyar.
- Her bireyin yaşı, etnik kökeni, sosyo-ekonomik statüsü ne olursa olsun sağlığının bozulabileceğini ve buna bağlı olarak yaşamın herhangi bir evresinde yetiyitiminin herhangi bir aşamasını yaşayabileceğini kabul eder.
- Aktivitelere katılım derecesi sadece vücut yapısı ve fonksiyonlardaki değişimlerden değil bireysel ve çevresel faktörlerden de etkilenir.

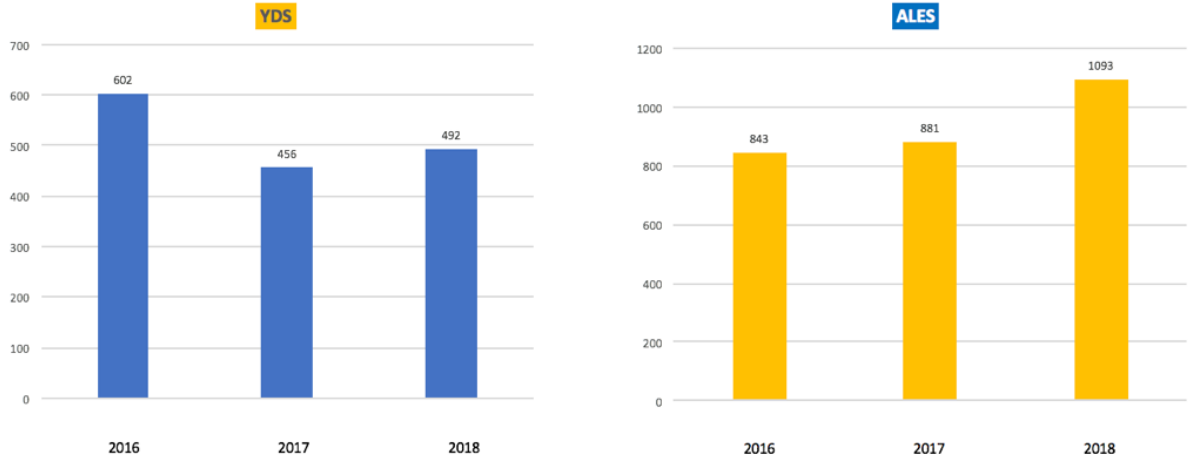


Grafik-3: ICF Modeli

Kaynak: Dünya Sağlık Örgütü, 2001 ve 2007

Bozukluğa sahip bir bireyin günlük temel yaşam faaliyetlerini yerine getirmesi, eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmesi, toplumsal ve sosyal yaşamın içerisinde olabilmesi söz konusuysa bu bireyin “engelli birey” olarak kategorize edilmesi ve önce yetersizliğe vurgu yapılması yukarıda bahsi geçen *biopsikososyal* modelin felsefesi ile uyuşmamaktadır. Çevresel faktörler içerisinde ise “ürünler ve teknoloji”, “doğal çevre ve çevrede insan yapımı değişiklikler”, “destekler ve ilişkiler”, “tutumlar” ve “hizmetler, sistemler ve politikalar” yer almaktadır. Çevresel faktörler içerisinde yer alan “hizmetler, sistemler ve politikalar” başlığı altında ise “Eğitim ve öğretim hizmetleri, sistemleri ve politikaları” bulunur. Özel gereksinimi olan bireylerin lisansüstü eğitim hizmetlerinden yararlanabilmeleri bu başlık altında irdelenmektedir.

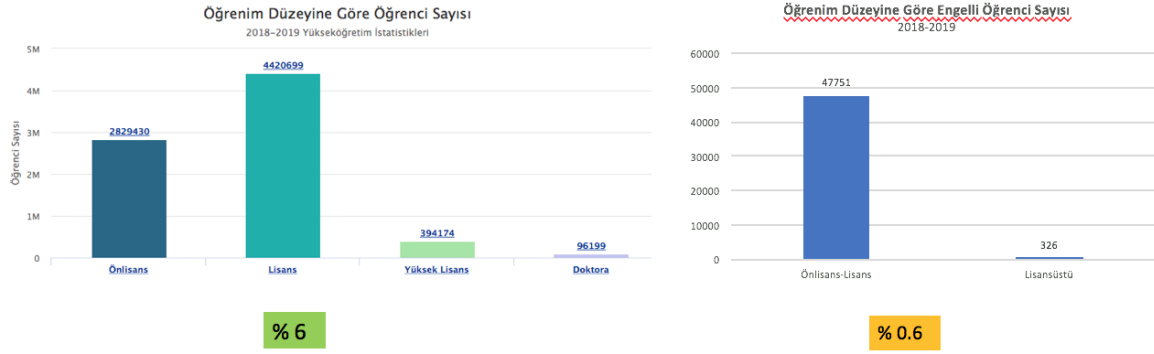
Lisansüstü eğitim hizmetlerinin kapsayıcı ve bütüncül bir anlayışla özel gereksinimi olan bireylere sunulmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Ayırıştırılmış veya özel ortamlarda eğitim hizmetinin sunulması bütüncül hizmet anlayışı ile uyumsuzken bireyin normal bir çevrede bulunmasını, eğitime aktif katılım sağlamasını, aidiyet hissi taşımasını ve özel gereksinimi olmayan bireyler tarafından grubun bir üyesi olarak görülmesini zedeleyecektir. Bu nedenle bozukluğa sahip bireylerin lisansüstü eğitim hizmetlerinden yararlanmaları bazı uyarlamalar yapılarak diğer bireylerle aynı ortamlarda ve aynı programlarda sürdürülmesi esasına dayanmalıdır. Kapsayıcı ve bütüncül anlayış da bunu gerektirir. ÖSYM verilerine göre özel gereksinimi olan bireylerin son yıllarda lisansüstü eğitim programlarına başvuru yapabilmek amacıyla daha fazla Yabancı Dil Sınavı (YDS) ve Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavına (ALES) girdikleri belirlenmiştir (Grafik 1).



Grafik-4: YDS ve ALES Sınavlarına Başvuru Oranları, Kaynak: ÖSYM, Engelli Adaylar Daire Başkanlığı, 2019

Türkiye’de önlisans ve lisans eğitim hizmetlerinden yararlananlara göre lisansüstü eğitim hizmetlerinden yararlananların oranı yaklaşık yüzde altı civarındayken, özel gereksinimi olan bireylerin lisansüstü eğitim hizmetlerinden yararlanma oranı binde altıda kalmıştır (Grafik 2). Lisansüstü eğitim programlarına katılan özel gereksinimli bireylerin daha çok örgün programları tercih ettikleri görülürken, uzaktan eğitime dayalı lisansüstü programlardan yeterince yararlanamadıkları tespit edilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere gibi gelişmiş ülkeler incelendiğinde özel gereksinimi olan bireylerin lisansüstü eğitim hizmetlerinden yararlanma oranları tüm bireyler içerisinde sırasıyla yaklaşık % 5.7 ve % 7.2 olarak rapor edilirken, ülkemizde bu oran binde altı olarak gerçekleşmiştir. Tüm bu oranlar dikkate alındığında Türkiye’de özel gereksinimi olan bireylerin lisansüstü eğitim

hizmetlerinden yeterince yararlanamadıkları, erişilebilirliğe, akademik uyarlamalara ve eğitim politikalarında bazı değişikliklere ihtiyaç olduğu görülmektedir.



Grafik-5: Özel Gereksinimi Olan ve Olmayan Bireylerin Lisansüstü Eğitime Katılımı

Kaynak: <https://istatistik.yok.gov.tr>

Özel gereksinimi olan bireylerin fiziksel erişilebilirlik sorununu ortadan kaldırmak amacıyla uzaktan eğitime dayalı lisansüstü programları bir seçenek olabilir, ancak Türkiye’de bu hizmet sunum modelinde yer alan programların sayısında artışa ve alternatiflere ihtiyaç duyulmaktadır. Uzaktan eğitime dayalı önlisans ve lisans eğitim hizmetleri sunan Anadolu Üniversitesi son yıllarda uzaktan eğitime dayalı yeni lisansüstü programlar açarak özel gereksinimi olan bireyler için de seçenekler oluşturmaktadır. Örneğin, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında dört olan program sayısı 2018-2019 döneminde on sekize yükselmiştir (<https://tezsizyl.anadolu.edu.tr/tezsizyl-katalog.pdf>).

Özel gereksinimi olan bireylerin lisansüstü eğitim programlarıyla ilgili görüşlerini paylaştıkları bir çevrimiçi platformda içerikler analiz edildiğinde; adayların bu hizmetlerle ilgili olarak eğitim maliyetlerinden yakındıkları, sınırlı sayıda uzaktan eğitime dayalı programın olduğu, eğitim hizmetlerinden önce çalışma hayatına atılmalarına ihtiyaç duydukları ve lisansüstü eğitim konusunda daha fazla bilgiye gereksinimleri olduğu tespit edilmiştir (<https://www.engelliler.biz/forum>). Bu doğrultuda, Türkiye’de özel gereksinimi olan bireylerin lisansüstü eğitim hizmetlerinden daha fazla yararlanabilmeleri için atılması gereken bazı adımlar bulunmaktadır. Bunlar;

1. Özel gereksinimi olan öğrencilere ilişkin eğitim, çalışma ve sosyal güvenlik istatistiklerinin farklı demografik özellikleri kapsayacak şekilde kayıt altına alınması,

2. Özel gereksinimi olan ve lisansüstü eğitime başvuru yapmak isteyen adaylar için ek kontenjan fırsatlarının sunulması,
3. Çalışmayan ve lisansüstü eğitim hakkı elde eden öğrencilere burs imkanı sağlanması,
4. Lisansüstü eğitim veren enstitülerin web sitelerinde erişilebilirliğe ilişkin bilgilerin yer alması,
5. Lisansüstü eğitimde uyarlama ve derslerin erişilebilirliği konularında akademik danışmanlığa atanan öğretim üyelerine oryantasyon eğitimi verilmesi,
6. Uzaktan eğitime dayalı lisansüstü programların yaygınlaştırılmasıdır.

Kaynaklar

1. World Health Organisation. (2007). International Classification of Functioning Disability and Health for Children and Youth (ICF-CY). Geneva: World Health Organization.
2. World Health Organisation. (2001). International Classification of Functioning Disability and Health (ICF). Geneva: World Health Organization.
3. Snow, K. (2008). Mainstreaming, integration, inclusion. Is there a difference? www.disabilityisnatural.com
4. <https://istatistik.yok.gov.tr>
5. <https://www.osym.gov.tr>
6. <https://www.hesa.ac.uk/news/11-01-2018/sfr247-higher-education-student-statistics/numbers>
7. <https://www.census.gov/data/tables/2018/demo/education-attainment/cps-detailed-tables.html>
8. <https://tezsizyl.anadolu.edu.tr/tezsizyl-katalog.pdf>
9. <https://www.engelliler.biz/forum/okul-onesi-ilkogretim-lise-universite-donemi-sinavlar/99563-engellilerin-universitelerde-tezli-ve-tezsiz-okuma-firsatlari-var-mi.html>

PANEL 2: YÜKSEKÖĞRETİM PROGRAMLARININ ENGELLİ ÖĞRENCİLERE UYARLANMASI

PANEL MODERATÖRLERİ

Prof. Dr. Meltem YILMAZ
Prof. Dr. Leyla UZUN

:Hacettepe Üniversitesi
:Ankara Üniversitesi

FARKLI PROGRAMLARIN OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU VE YAYGIN GELİŞİMSEL BOZUKLUĞU OLAN BİREYLERE UYARLANMASI

Prof. Dr. Tevhide KARGIN

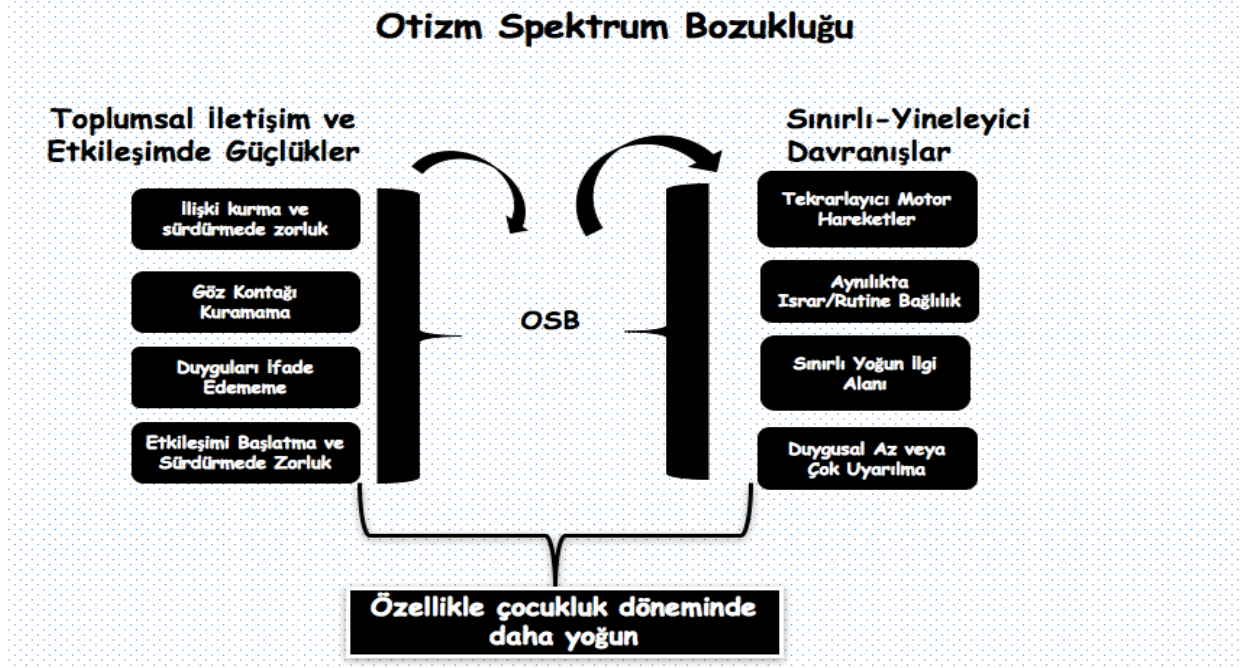
Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi



OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARIN/GENÇLERİN ÜNİVERSİTE PROGRAMLARINA UYUMLARI

Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB), doğuştan gelen ya da yaşamın ilk yıllarında ortaya çıkan karmaşık bir nöro-gelişimsel bir bozukluktur (American Psychiatric Association, 2013). 2006 yılında her 150 çocuktan 1'inde, 2012 yılında her 88 çocuktan 1'inde, 2018 yılında ise her 59 çocuktan 1'inde OSB görüldüğü belirtilmektedir (Centers for Disease Control Prevention-Christensen vd., 2016). Erkeklerdeki yaygınlığı kızlardan 4,3 kat fazladır (Centers for Disease Control Prevention-Christensen vd., 2016). Grubun yaklaşık %10'unda çok güçlü bellek, müzik – resim yeteneği gibi üstün özelliklere rastlanır (Tohum Otizm Yayını). Şekil 1'de de görüldüğü gibi OSB başlıca iki temel alanda sınırlılıklar olarak karşımıza çıkar ve eğer uygun eğitim ve terapi hizmetlerinden yararlanmazlarsa ortaya çıkan bu sınırlılıklar yaşam boyu ve bazen de

artarak devam eder. Bu nedenle OSB'nun erken dönemde tanınması, tanılmanın hemen ardından gerekli eğitim ve terapi hizmetlerinin başlatılması son yıllarda giderek daha fazla üzerinde durulan konulardan biri haline gelmiştir.



Grafik-6: Otizm Spektrum Bozukluğunun Etkilediği Temel Alanlar

Ülkemizde OSB olan çocukların/gençlerin eğitim ortamlarına bakıldığında, günümüzde erken eğitim hizmetlerinin artmasının ve bütünleştirme uygulamalarının yasal olarak benimsenmesinin bir sonucu olarak daha çok sayıda OSB olan çocukların/gençlerin genel eğitim ortamlarında eğitimlerine devam ettikleri görülmektedir. Orta ve ağır grupta yer alan OSB olan öğrenciler için özel eğitim sınıfı ile ayrı özel eğitim okulları bir eğitim seçeneği olarak varlığını sürdürmekle birlikte; bütünleştirilmiş ortamlarda akranlarıyla birlikte eğitimlerine devam eden OSB olan öğrencilerin sayısı giderek artmaktadır. Ancak ortaya çıkan bu gelişme daha çok ilk ve ortaöğrenime devam eden OSB olan çocuklarda görülmekte; eğitim kademeleri arttıkça özellikle lise ve yükseköğrenimde eğitimlerine devam eden OSB olan öğrencilerin sayısı giderek azalmaktadır. Eğitim kademeleri arttıkça oranlarda görülen bu düşüş özellikle eğitim açısından gelişmiş olduğu düşünülen ülkelerde de benzer şekilde görülmekle birlikte ülkemizde üniversite eğitimlerine devam eden OSB olan öğrencilerin sayısı oldukça sınırlıdır. Bu oran Amerika Birleşik Devletlerinde üniversite öğrenci nüfusunun %1.9'unu oluştururken; İngiltere'de ise %2.4'ünü oluşturmaktadır. Ülkemizde ise bu oran 0.5 olarak belirlenmiştir.

Ötizm Spektrum Bozukluğu olan çocukların bir kısmında yaklaşık %10'unda - ki bu grup “yüksek işlevli” olarak adlandırılmaktadır- ayrıntıların farkına varmada, güçlü bir bellekte, bir ya da birkaç konuya tutkulu, ilgilerinde dikkati çeken bir ayrıcalık, müzikte, resimde üstün özel yetenek görülmektedir. Bu grupta yer alan öğrenciler sıralanan bu özellikleri nedeniyle üniversiteye giriş yapabilse de sosyal yaşamın sunduğu özellikleri görmede ve uygun tepki vermede güçlük (sosyal körlük), rutinlere aşırı bağıllık ve değişime tepki, anksiyete, depresyon ve hayal kırıklığı ile baş etmede güçlük, yürütücü işlevlerde, zihin kuramında yetersizlik ile birlikte bazı günlük yaşam becerilerinde – hijyende yetersizlikler yaşayabilmektedirler. Yaşadıkları bu yetersizlikler nedeniyle de pek çok OSB olan genç çok zor elde etmiş oldukları bu başarıyı mezuniyete götürememekte ve durum üniversite terki ile sonuçlanmaktadır.

Üniversiteyi kazanmış OSB olan gençlerin üniversite eğitimlerini tamamlamamış olmaları yalnızca bu grubun hayal kırıklığı yaşamalarına yol açmakla kalmayacak aynı zamanda da olası bir yetişmiş iş gücünün kaybına yol açacaktır. Bu konuda neler yapılması gerektiğine ilişkin en önemli görüşlerden birisi yükseköğrenimin de bir “geçiş” (transition) basamağı olduğu ve öğrencilerin üniversite yaşamına başlamadan önceki dönemde üniversite yaşamı için diğer bir deyişle **geçiş** için hazırlanmalarının kaçınılmaz olduğudur.

GEÇİŞ İÇİN HAZIRLANMA DÖNEMİ

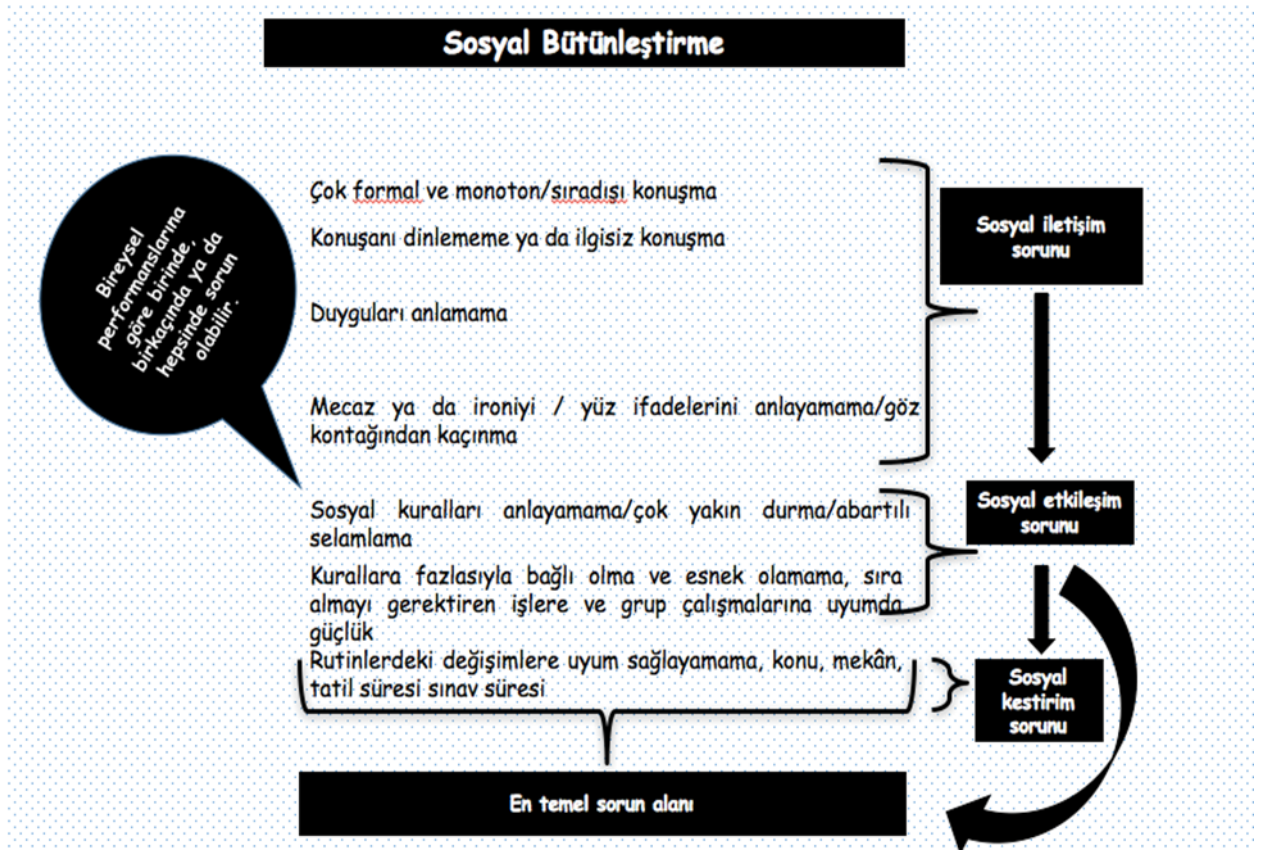
Ülkemizde “Üniversite Giriş Sınavını” kazanarak üniversiteye başlamaya hak kazanan öğrencilerin üniversite yaşamının gereklerini karşılayamama nedeniyle üniversite terki yaşamamaları için hazır oluş değerlendirmesi yapılması önemli bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gereklilik doğrultusunda söz konusu değerlendirmede geçiş yapılacak üniversitenin fiziki koşullarından, derse devam, ödevler, sınavlar, ders notlarının edinimi, uygulamalı dersler gibi programın tüm gerekliliklerinin analiz edilerek öğrencilere kazandırılması bir öneri olarak karşımıza çıkmaktadır. Dünyadaki ve ülkemizdeki örneklerinde geçiş için hazırlanma aşamasında bir yıl kayıt dondurma yani öğrenime bir yıl geç başlama bazı ülkelerde ise iki yıl geç başlama bir hak olarak öğrencilere sunulmaktadır.

ÜNİVERSİTE YAŞAMI

Hazırlık ya da “geçiş” aşamasının ardından üniversiteye başlayan OSB olan öğrenciler için üniversitede tüm olası destekler sağlanmalı ve sağlanan desteklerin neler olduğu, bu desteklere nasıl ulaşacakları üniversitelerin web sayfalarında belirtilmelidir. Her ne kadar üniversitelerin engelsiz üniversite birimleri oluşturulmuş olsa da bu sayfalar incelendiğinde öğrencilere

sağlanan desteklerin ayrıntılı biçimde tanımlanmadığı dikkati çekmektedir. Ayrıca üniversite içinde konaklama olanakları, üniversiteye nasıl ulaşacakları, üniversite içinde danışmanla birlikte öğrencilerden bir mentor atanması ve mentorların sosyal bütünleşme ile birlikte akademik konularda da OSB olan öğrencilere destek sağlaması, OSB olan öğrencilere gereksinim duymaları halinde güvenli sessiz alanların sağlanması yapılacak düzenlemelerden bazılarıdır.

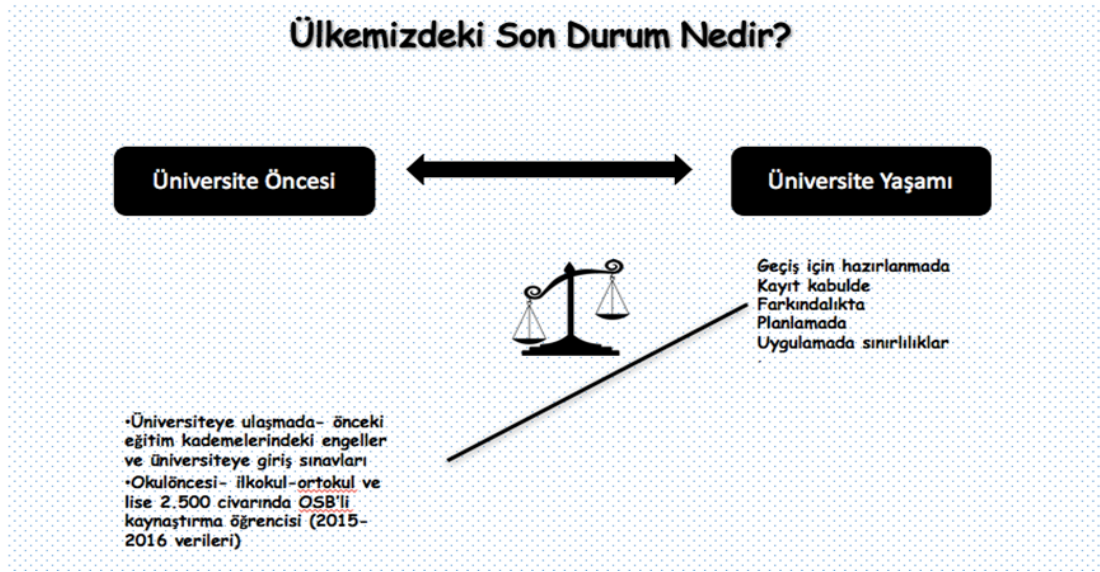
Konuya ilişkin yapılan çalışmalarda OSB olan üniversite öğrencilerinin en temel sorun alanlarının sosyal iletişim, sosyal etkileşim ve sosyal kestirimden oluşan sosyal bütünleşme sorunu için, yaşadıkları gerek geçiş aşamasında gerekse mentorlar aracılığı ile sunulan üniversite yaşamına uyumda sağlanacak desteklerin Şekil 2’de verilen sorun alanlarına odaklanması önerilmektedir.



Grafik-7: Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrencilerin Sosyal Bütünleştirmede Yaşadıkları Güçlükler

ÜLKEMİZDEKİ SON DURUM

Şimdiye kadar belirtildiği gibi, pek çok OSB olan öğrenci üniversiteye ulaşmakta güçlük yaşamaktadır. Bu durumun en temel nedenlerinden biri üniversiteye giriş sınavında yapılan düzenlemelerin OSB olan öğrenciler için uygun olmamasından kaynaklanmaktadır. OSB olan öğrenciler diğer özel gereksinimli öğrenci grubu içinde en farklı olan grubu oluşturmaktadırlar. Bu öğrencilerin belli kurallar ve yabancılar tarafından yapılan sınavlarda gerçek performanslarını göstermeleri oldukça güçtür. Sınavlarda engel gruplarına özgü uyarlamalar için gerekli çalışmalar başlatılmalıdır. OSB olan öğrencilerin üniversiteyi kazanmaları durumunda ise engelli öğrenci birimlerinin, bu öğrencilerin gereksinimlerini belirlememede, geçiş için gerekli planlamaları yapmada, geçiş için hazırlık sürecinin nasıl olacağı konusunda kuralları oluşturmada çalışmalar yapmalarına gereksinim vardır. Ayrıca diğer ülkelerdeki mentorluk gibi başarılı uygulamaların ülkemize taşınması için gerekli tedbirler alınmalıdır. Şekil 3 ülkemizdeki duruma ilişkin bir özet sunmaktadır.



Grafik-8: Ülkemizdeki Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Öğrencilerin Üniversiteye Geçişleri

Son olarak aşağıda 2018-2019 öğretim yılında üniversiteye giriş sınavını kazanarak bir programa yerleştirilmiş ve ardından da üniversite yaşamına hazırlık için bir yıl süre ile kayıt dondurmuş olan bir öğrencinin annesinin soruları yer almaktadır. Bu sorulara verilecek yanıtlar Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Gençlerin Üniversite Programlarına Uyumluluğu konusunda yapılması gereken düzenlemeler ve uyarlamalar konusundaki yol haritasını oluşturacaktır.

- Destek eğitimi sağlanabilecek mi?
- Destekleyici materyaller sağlanabilecek mi?

- Ölçme/değerlendirme konusunda hangi tedbirler alınacak?
- Yazılı sınavlarda, uygulama sınavlarında hangi tedbirler alınacak?
- Sınıf geçme, devamsızlık gibi konularda yapılacak düzenlemeler ve uygulamalar neler olacak?
- Ders programını takip edemediği zamanlarda alınacak düzenlemeler, uygulamalar ne olacak? O süre zarfında ne yapacak?
- Sosyal uyum sağlayabilecek mi?
- Diğer öğrenciler tarafından kabul görececek mi?
- Olumlu iletişim kurabilmesi mümkün olacak mı?
- Ders dışı zamanlarda arkadaşlarına katılabilecek mi?
- Bağımsız olarak katılabileceği faaliyetler olabilecek mi?
- Desteğe ihtiyaç duyduğunda bu destek gönüllü olarak ve incitmeden verilebilecek mi?
- Akademik kadro ve diğer personelin yaklaşımı, bakışı nasıl olacak?
- Oğlum bulunduğu ortamda mutlu olabilecek mi?
- Ailesi olarak biz bu konuda ne gibi tedbirler almalıyız?
- İşbirliği yapabilecek miyiz?
- Herkesin faydasına, gelişimine fırsat sağlayabilecek bir ortamı yakalayabilecek miyiz?

KAYNAKLAR

1. American Psychiatric Association. Diagnostic and statistical manual of mental disorders. 5th ed. Arlington, VA: American Psychiatric Association; 2013.
2. Christensen DL, Bilder DA, Zahorodny W, et al. Prevalence and characteristics of autism spectrum disorder among 4-year-old children in the Autism and Developmental Disabilities Monitoring Network. J Dev Behav Pediatr 2016;37:1–8.
3. Centers for Disease Control and Prevention. CDC's ongoing work to contain Ebola in West Africa: flare-ups of Ebola since the control of the initial outbreak. 2016. [cited 2017 Jul 21].
4. TOHUM (Türkiye Otizm Erken Tanı ve Eğitim Vakfı). (2010). Gelişimsel yetersizlik alanı ve özel eğitim raporu, İstanbul.

FARKLI PROGRAMLARIN GÖRME ENGELLİ BİREYLERE UYARLANMASI

Uzman Psikolog Özden ÖZ USLU
Yeditepe Üniversitesi



Sayın Hocalarım, saygılarımı sunuyorum.

Eğitimde çok yol alındı. Bugüne kadar tanık olduğum 30 yıl içerisinde gelinen imkanlar 30 yıl önce düşünülemezdi bile. Engelli Kişilerle İletişim Rehberi Yeditepe Üniversitesinde ilk kitap olma özelliğini taşımakta. O zaman yolun çok başında idik. 2005 yılından bu yana yasal olarak çok yol alındı, ancak zihniyet açısından çok sağlıklı değiliz.

Üniversiteye gelen engelli öğrencilere baktığımızda örneğin görme engelli öğrenciler, hiçbiri aynı değil. Kimi yol bulabilmekte, kimi navigasyonsuz evini bulamamakta. Engelli bireylerin farklı yeti alanları mevcut. Her engel grubunda aslında *kişi* dediğimiz özel durum var. Özel gereksinimli birey derken bunun altını çizmek gerekli. Aslında kişinin engeli yok, ancak sisteme adaptasyonu konusunda özel gereksinimlere ihtiyacı var. Bu anlamda gelen öğrenciyi bilgilendirmek, eğitmek, farklılık kazanmasını sağlayabilmek gerekir. Örneğin bazı görme

engelliler Braille alfabesini kullanır, bazıları kullanmaz, kimi Jaws programı kullanır, kimi I-pad kullanmayı tercih eder. Kütüphanelerde artık buna yönelik teknik donanımlar mevcut, bu konu aşılmış durumda, ancak yine de öğrenciye neye ihtiyacı olduğunun sorulması gerekli. Üzülerek belirtmek isterim ki, ülkemizde hala ders notlarını vermek istemeyen bunun bir lüks ve hatta illegal olduğunu düşünen akademisyenler var.

“Eşitlik” kavramı yerine belki “denklik” kavramı kullanılabilir. Çünkü zaman zaman eşitlik denildiğinde tüm çocukların yapması gerektiği şeklinde algı oluşmakta, ancak biz eşitlik değil, denklik istiyoruz. Peki, bu denklik nasıl sağlanacak? Sadece akademisyenlerin eğitilmesi, bilgilendirilmesi ile değil, algısal anlamda içselleştirmelerini sağlayacak eğitimler verilmesi gerekli. Bunun yanı sıra gelen öğrenciye verilen eğitimler kadar annelere verilen eğitimlerin de çok önemli olduğunu düşünüyorum. Engelli öğrenci birimlerinin algısal boyutta bu eğitimleri anneye, çocuğa ve akademisyene verecek düzeye getirilmelerini şiddetle öneriyorum. Çocuğun adaptasyonu açısından bu eğitimler çok önemli.

Bir diğer sacayağı da var: Okulun öğrencileri. Engeli olan her öğrenci adaptasyon sorunu yaşarken, uzun yıllar tanık olduğum farklı engel gruplarından öğrencilerin tamamı adına konuşuyorum. Kişinin adaptasyonu zor bir durum, içine kapanıyorlar, haklarını çok fazla bilmiyorlar, sıkıntı yaratmak istemiyorlar. Sıkıntı yarattıkça da şımarık ya da hadlerini aştı şeklinde değerlendiriyorlar. Akademisyenlerin olumsuz bir tepkisi kalan diğer öğrencilerin de engelli öğrenciye karşı bir negatif duygu beslemelerine yol açabiliyor. Yeditepe Üniversitesinde daha önce uygulanmış bir çalışmaydı: Engelli öğrenci sınıfa girmeden tabi ki öğrencinin izni ve onayı ile kendi sınıf arkadaşlarına, eğer başka sınıflardan ders alacaksa oradaki öğrencilere ve akademisyenlere de doğrudan bilgilendirme verilebilir, bu şekilde yapılan bir uygulama adaptasyonu hızlı hale getirmekte. Öğrenci kulüplerinden destek alınabilir. Engelli öğrenci birimlerinin öğrenci kulüpleriyle senkronize çalışması gerektiğini düşünüyorum. Aslında sistemi kolektif hale getirebilirsek, kolektif bilinci üretebilirsek beş yıl sonrası için sadece üniversitelerde değil Türkiye’de de parlayan bir ışık olacak, çünkü buradan mezun olan normal olarak gördüğümüz öğrencilerimizi de bu vesileyle eğitebilirsek yıllar içerisinde işverenlerin, yöneticilerin de uzun vadede bu tip sorunları yaratmalarını engellemiş olacağız.

Aslında tür diye bir şey yok, hepimizin bir engeli var, hepimiz uçma engelliyiz. Ancak bunu sistemsel bir sorun yaratmadığında önemsemiyoruz. Uçuyoruz çünkü uçağımız var ya da

merdivenler yapılmış. Sisteme dahil edilmek için teknik özellikler varsa, bir de insanları dışlamıyorsak başarmak için hiç bir engelimiz yok.

Bir psikolog olarak söyleyebilirim ki; kültürel altyapımız tamdır, hukuken de yeterliyiz, kültürümüz engellilik konusunda da insaniyet konusunda da diğer batı ülkelerinden çok öndedir. Hatırlatmak ve bunu canlandırmak, akademisyenler, öğrenciler, engelli kişiler ve aileler için bir algı eğitimi sürecini başlatmak gerekir.

Dinlediğiniz için teşekkür ediyorum.

FARKLI PROGRAMLARIN İŞİTME ENGELLİ BİREYLERE UYARLANMASI

Dr. Öğr. Üyesi Yahya ÇIKILI
Necmettin Erbakan Üniversitesi,
Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi



Temel yaklaşımımız, işitme engelliler için program belirlemek yerine tüm programların işitme engelliler için erişilebilir olmasıdır.

2017-2018 Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi verilerine göre yükseköğretime devam eden işitme engelli bireylerin sayısı Tablo 1’de verilmiştir.

ENGELLİ ÖĞRENCİ SAYILARI

KADIN	ERKEK	TOPLAM	
11698	26943	38641	

İŞİTME ENGELLİ ÖĞRENCİ SAYILARI					
KADIN		ERKEK		TOPLAM	
310	%2,65	465	%1,72	775	%2,00

Tablo-1: Yükseköğretime devam eden işitme engelli bireyler

KULAĞIN YAPISI



Şekil-1: Kulağın yapısı

İŞİTME YETERSİZLİĞİ, İŞİTME KAYBI, İŞİTME ENGELİ

İşitme yetersizliği; tıbbi açıdan, işitmeyle ilişkili herhangi bir işlevin (duyma, anlama, ses kaynağını bulma, konuşma, tekrarlama, öğrenme vb.) sınırlandırılmasına neden olacak

kaynağını bulma, konuşma, tekrarlama, öğrenme vb.) sınırlandırılmasına neden olacak derecede işitsel algıda azalma, bozulma veya farklılaşma olma hali olarak tanımlanmaktadır. Bu durum;

- Günlük yaşamda konuşmaları anlamayı engelleyecek derecede olabilir,
- Sadece gürültülü yerlerde işitememe şeklinde olabilir,
- Müzik dinlerken bazı frekansta yer alan sesleri algılayamama şeklinde olabilir,
- Sesin geldiği yönü anlamama şeklinde olabilir (Kemaloğlu, 2016).

İşitme yetersizliği, işitme sisteminde ya da işlevindeki bir sapma ya da değişiklik demektir (ASHA, 1981). Eğer birey işitme kaybının günlük hayatını etkilediğini düşünüyor ise artık işitme yetersizliği yaşıyor demektir. Bireyin işitme yetersizliğinden diğer bireyler etkileniyor

ise veya birey yetersizliğinden dolayı kamusal destek talep ediyor ise tıbben ve idari olarak işitme engellilik kavramı ortaya çıkar (Kemaloğlu, 2016).

İşitme engeli, bireyin dil ve eğitim performansını olumsuz yönde etkileyerek, dilbilimsel bilgileri işlemekte yetersiz kalınan ciddi bir işitme bozukluğu anlamına gelir.

HAFİF İŞİTME KAYBI (26-40 dB)

Özellikle kelime sonundaki ünsüzleri, kısa vurgusuz sözcükleri ve kelimelerin eklerini duymada ve algılamada güçlük yaşarlar. Uzaktan gelen sesleri duymakta zorluk çekerler. Kelime dağarcıklarında daralmalar, cümlelerde hatalı sıralamalar ve sesletim hataları görülebilir. İşitme cihazı gerekebilir.

ORTA DERCEDE İŞİTME KAYBI (41-65 dB)

Ciddi boyutta konuşma ve öğrenme problemi yaşarlar, gürültüden çok etkilenirler ve anlamaları azalır. Çevredeki sesleri anlamaları ciddi anlamda sınırlanır. Ancak doğal gelişim sürecini geriden de olsa izlerler. Bu nedenle de bu bireyler işitme cihazından en üst düzeyde yararlanan bireylerdir.

İLERİ DERCEDE İŞİTME KAYBI (66-95 dB)

Bu derece kayıp hem konuşmanın doğal olarak duyulmasını engeller hem de etraftaki sesler işitilemez. Erken tanı, erken işitme cihazı ve yoğun özel eğitime ihtiyaç duyarlar. Koklear uygulamasına geçmek gerekir. İşitsel-sözel yaklaşım yanında işaret dili edinimine önem verilmesi önerilmektedir.

ÇOK İLERİ DERCEDE İŞİTME KAYBI ($96 \leq \text{dB}$)

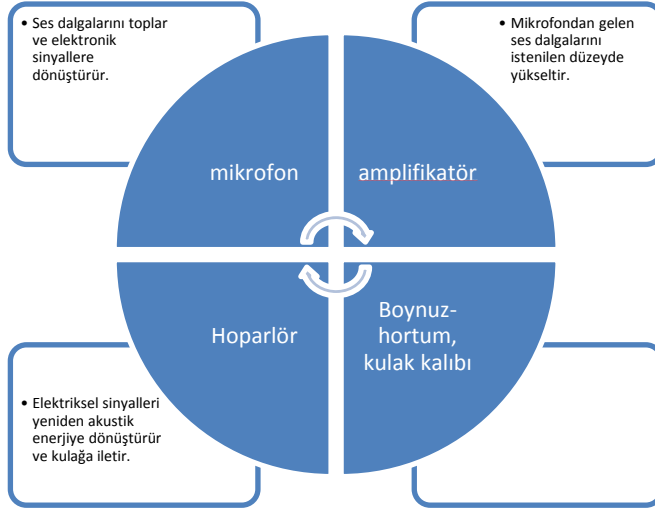
Bu derece işitme kaybı hiçbir sesin duyulmasına imkan vermez. Merkezi işitme alanlarının gelişimi tamamen engellenir.

İŞİTME KAYBININ DERECELENDİRİLMESİNİ ETKİLEYEN DİĞER FAKTÖRLER

İşitme kaybının tek veya iki taraflı olması; işitme kaybının bir kulakta veya iki kulakta olması durumudur. Bunun yanında iki kulakta işitme kaybı farklı düzeylerde olabilir.

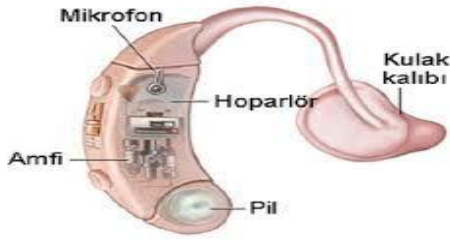
İşitme kaybının ortaya çıkış zamanı ve süresi; işitme kaybının dil edinim öncesi veya sonrasında ortaya çıkmış olması da birey üzerinde farklı etkiler gösterebilmektedir.

İŞİTME CİHAZLARI VE BÖLÜMLERİ



Grafik-9: İşitme cihazının bölümleri

İŞİTME CİHAZLARI VE BÖLÜMLERİ



Şekil-2: İşitme cihazının bölümleri

GELENEKSEL İŞİTME CİHAZLARI

Bu cihazlar, gelen analog sinyali mikrofon aracılığı ile alarak analog elektrik sinyaline çevirmektedir.

YARI DİJİTAL İŞİTME CİHAZLARI



Şekil-3: Yarı dijital işitme cihazı

Geleneksel cihazlara benzer, ancak bu cihazlar bilgisayar yardımı ile programlanabilmektedir.

DİJİTAL İŞİTME CİHAZLARI



Şekil-4: Dijital işitme cihazı

Akustik enerjiyi elektrik sinyallerine çevirerek dijital işlemcilerde işleyen cihazlardır. Bu cihazlar;

- Frekans aralığı yüksek olduğu için daha çok sesin duyulmasını sağlar,
- İstenmeyen seslerin sınırlandırmasını sağlar,
- Konuşma seslerinin anlaşılmasını kolaylaştırır,
- Diğer cihazlarla bağlantı kurma kolaylığına sahiptir.

KOKLEAR İMPLANT

- Sesleri mikrofon aracılığı ile toplar.
- Sesleri konuşma işlemcisine aktarır.
- İşlemci konuşma seslerini yükseltir ve kodlanmış sinyallere dönüştürür.
- Sinyaller iletken bobine gönderilir.
- Elektrik sinyallerine dönüşen ses, işitme sistemi aracılığı ile beyne iletilir.
- Elektrodlar koklear içindeki işitme sinirlerini uyarır.
- Alıcı, doğru miktardaki elektrik uyarısını elektrodlara taşır.
- Bobin sinyalleri radyo dalgaları aracılığı ile deri altındaki alıcıya iletir.

KOKLEAR İMPLANT



Resim-1: Koklear implant

İşitme cihazından yararlanamayacak derecede işitme kaybı olan bireyler için koklear implant ameliyatı uygulanmaktadır. Sesi elektrik uyarıcısına dönüştürerek işitme sinirini doğrudan uyan cihazlardır.

İŞİTMEYİ GELİŞTİRİCİ SİSTEMLER-FM SİSTEMİ



Şekil-5: FM sistemi

FM SİSTEMİ

Sesi kaynağından alarak direk olarak kulağa aktarabilen kablosuz bir sistemdir. FM mikrofonu konuşma seslerini toplayarak elektronik sinyallere dönüştürür ve vericiye aktarır. Verici toplanan sinyalleri radyo dalgalarına dönüştürür ve havaya yayılmasını sağlar. Bu dalgalar bireyin kullandığı FM alıcısında toplanır. Dalgalar tekrar elektronik sinyallere dönüştürülerek işitme cihazına gönderilir.

FM vericisi, öğretmen tarafından takılabileceği gibi, ses kaynağının önüne, direk ses kaynağına takılabilir.

BİREYSEL FM SİSTEMLERİ



Şekil-6: Bireysel FM sistemleri

GENİŞ ALAN FM SİSTEMLERİ



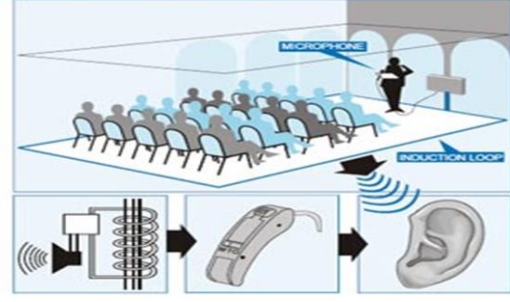
Resim-2: FM sistemleri

Tiyatro, konser gibi geniş alanlarda kullanılan FM sistemleri duvara monte edilmiş vericilerden oluşmaktadır. Bu sistemler aynı anda birden fazla işitme cihazının bağlanmasını sağlayabilmektedirler. Geniş alanlar için kullanılan en yeni teknolojilerden birisi de DİNAMİK SES ALANI sistemleridir. Bu sistemler ortama yerleştirilen birden fazla ses yükseltici hoparlör sayesinde vericinin kablosuz mikrofon üzerinden yaptığı konuşmayı tüm alana uygun şekilde yükselterek verir. Böylece tüm öğrenciler sesi net bir şekilde duyabilir.

İNDİKSÜYON DÖNGÜ SİSTEMLERİ



Şekil-7: İndüksiyon döngü sistemi



Şekil-8: İndüksiyon döngü sistemi

İşitme kaybı olan bireyler dış mekanda, gürültülü ortamlarda, kalabalık ortamlarda bulunabilmektedirler. Bu durum işitme cihazlarının verimli şekilde kullanımını engelleyebilmektedir. İndüksiyon döngü sistemleri ise bu durumu ortadan kaldırmak için geliştirilmiştir.

SALON SİSTEMLERİ

Sinema, tiyatro, konferans salonları, amfiler vb. yerlere kurulmaktadır.

BANKOLARA YÖNELİK SİSTEMLER

Banka vezneleri, bilet gişeleri, danışma bankoları, kamu binaları gibi alanlarda kullanılmaktadır.

ULAŞIMA YÖNELİK SİSTEMLER

Uçak, otobüs, metro, tren vb. taşıtlarda kullanılmaktadır.

BİREYSEL SİSTEMLER

Telefon kullanımı sırasında kullanılan portatif döngüler ve TV, bilgisayar gibi cihazlara entegre edilen ev tipi sistemlerden oluşmaktadır (Yılmaz, 2016).

TELEKOMÜNİKASYON TEKNOLOJLERİ

- Bluetooth
- Yazıyı sese dönüştüren
- Sesi yazıya dönüştüren
- İşaret dilini sese dönüştüren
- Sesi işaret diline dönüştüren
- Görüntülü işaret dili ile iletişim

- Uyarı sistemleri-ışık, titreşim ...
- Elektronik uyarı sistemleri

EĞİTİM SİSTEMİMİZDE UYGULAMALAR

BİRLİKTE EĞİTİM UYGULAMALARI

- Kaynaştırma eğitimi uygulamaları
 - Destek eğitimi
- Özel eğitim sınıfı uygulamaları

AYRI EĞİTİM KURUMLARI

- İşitme engelliler ilkokulu
- İşitme engelliler ortaokulu
- Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri

YÜKSEKÖĞRETİMDE UYGULAMALAR

Birlikte Eğitim Uygulamaları

İşitme engelli öğrenciler akranları gibi TYT ve AYT sınavlarına katılırlar ve almış oldukları puana bağlı olarak istedikleri bölümü tercih edebilirler. Yerleştirildikleri eğitim programlarında işitme kaybı ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılarak akranları ile birlikte eğitim-öğretim faaliyetlerine katılabilmektedir.

Ayrı Eğitim Uygulamaları

- YKS-TYT ve AYT
 - Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu

KARARLAR

08/02/2018 tarihli Yükseköğretim Genel Kurul toplantısında; sadece özel yetenek sınavı ile öğrenci alan programlar için geçerli olmak üzere, Yükseköğretim Kurulu tarafından uygun görülerek ilgili yılın ÖSYS Kılavuzunda yayımlanan her bir programın kontenjanının:

- %10'unun engelli öğrenciler için ayrılması

25.08.2011 tarihli yükseköğretim Genel Kurulu toplantısında;

- Engelli öğrenciler için (özellikle işitme engelli) öğrencinin ihtiyacı doğrultusunda erişilebilir sınav formatının belirlenmesi,

uygun görülmüştür.

ÜLKEMİZDE YÜKSEKÖĞRETİMDE İŞİTME ENGELLİ BİREYLERE YÖNELİK ÖRNEK UYGULAMALAR

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ

ENGELLİLER ENTEGRE YÜKSEKOKULU

Lisans Programları

- Uygulamalı Güzel Sanatlar Bölümü
 - Grafik Sanatları Anasanat Dalı
 - Seramik Sanatları Anasanat Dalı

Önlisans Programları

- Bilgisayar Kullanımı Bölümü
 - Bilgisayar Operatörlüğü Programı
- Mimarlık ve Şehir Planlama Bölümü
 - Yapı Ressamlığı Programı

Önlisans Programları Giriş Koşulları

Adayların, bu programı tercih edebilmeleri için TYT puan türünde 120 ve daha yukarı puan almış olmaları yeterlidir. Bu programı tercih edeceklerin her iki kulakta sensorinöral işitme kaybı olduğuna ve iyi işiten kulakta en az 50 desibel işitme kaybı olduğuna dair sağlık kurulu raporu ve odyogram bulunmalıdır.

Bir yıl süre ile Türkçe Hazırlık Sınıfı programı uygulanır. Hazırlık Sınıfı öğretim süresi sütununda gösterilen yıllara dâhil değildir. Hazırlık Muafiyet Sınavını başaranlar doğrudan birinci sınıfa alınırlar. Bu programın hazırlık sınıfında başarısız olan öğrencilerin ilişkileri kesilmeden birinci sınıfa kayıtları yapılır, ancak bu öğrencilerin mezun oluncaya kadar Yüksekokul tarafından açılacak Türkçe Hazırlık Muafiyet Sınavında başarılı olmaları gerekir.

NELER YAPILABİLİR?

VAR OLAN YÜKSEKÖĞRETİM KURUMUNDA

Programlar artırılabilir:

- Aşçılık
- İç mekân tasarımı
- Moda tasarımı

- Kuyumculuk ve takı tasarımı
- Mobilya ve dekorasyon
- Fotoğrafçılık ve kameramanlık
- Basım ve yayın teknolojileri
- Bilgisayar programcılığı ...

DİĞER ÜNİVERSİTELER

Benzer yükseköğretim birimleri açılabilir.

Özel eğitim bölümü olan üniversiteler tercih edilebilir.

Yükseköğretim programlarında belirli oranlarda kontenjan ayrılabilir.

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM

Şu An İşitme Engelli Bireylerin Devam Ettiği Lisans Programlarının Belirlenmesi

- İşitme engelli bireylerin devam ettiği lisans programlarına dayalı lisansüstü programların açılması ve uygulamaya geçirilmesi.

Lisansüstü Programların Düzenlenmesi

- Üniversitelere bağlı enstitülerde bulunan lisansüstü programlara belirli oranlarda işitme engelli bireyler için kontenjan ayrılması (yetenek sınavı ile belirlenen kontenjanda olduğu gibi)
- Üniversitelere bağlı enstitülerde işitme engelliler için lisansüstü programların açılması (engelliler entegre yüksekokulu modelindeki gibi).

ARAŞTIRMALAR

- İşitme kaybı olan öğrencilerin işiten arkadaşları ile sınırlı sosyal etkileşime sahip olduklarını (Antia ve Kreimeyer, 1996; Keating ve Mirus, 2003),
- İşitme kaybı olan öğrencilerin okulda sosyal olarak kabul edilmediklerini (Kluwin, Stinson ve Colarossi, 2002),
- İşitme kaybı olan öğrencilerin akranları ile sosyal ilişkiler kuramadıklarını (Nunes, Pretzlik ve Olsson, 2001),
- İşitme engelli öğrencilerin yaklaşık % 25’inde beş yılda sosyal becerilerde azalma olduğu (Antia, Jones, Luckner, Kreimeyer, and Reed, 2011),
- Fiziksel yakınlık veya fiziksel yerleşimin tek başına sosyal etkileşim için yeterli olmadığı, işitme engelli öğrencilerin kendilerini sınıfın üyesi olmaktan çok ziyaretçi gibi gördüklerini

belirtmişlerdir.

Bu durumda “psikososyal düzenlemeleri içeren okul ortamı veya ekosistem nasıl oluşturulabilir?” sorusuna cevap aramak gerekir. Bunun için SOSYAL BÜTÜNLEŞME önemlidir.

SOSYAL BÜTÜNLEŞME

- Sosyal etkileşimleri
- Sosyal ilişkileri ve
- Sosyal kabulü içerir.

Sosyal bütünleşme için;

- Yükseköğretim kurumlarında önlisans, lisans programlarına Türk İşaret Dili dersinin konulması,
- Yükseköğretime kayıtlı işitme engelli öğrenci sayısının artırılması,
- Üniversitelerde sosyal sorumluluk projelerinde işitme engelli öğrencilere yer verilmesi,
- Sosyal-kültürel faaliyetlere işitme engelli öğrencilerin dahil edilmesi,
- Sportif etkinliklerde işitme engelli öğrencilere yer verilmesi.

KAYNAKLAR

1. Antia, S. D., & Kreimeyer, K. H. (1996). Social interaction and acceptance of deaf or hard-of-hearing children and their peers: A comparison of social-skills and familiarity-based interventions. *Volta Review*, 98(4), 157-180.
2. Antia, S. D., Luckner, J., Kreimeyer, K. H., Reed, S. (2011). Social outcomes of students who are deaf and hard of hearing in general education classrooms. *Exceptional Children*, 77 (4), 489-504.
1. 3 Keating, E., Mirus, G. (2003). Examining Interactions across Language Modalities: Deaf Children and Hearing Peers at School. *Anthropology & Education Quarterly*, Vol. 34, No. 2, pp. 115-135.
2. Kemaloğlu, Y. K., Gökdoğan, Ç., Gündüz, B., Önal, E. E., Türkyılmaz, C. ve Atalay, Y. (2016). Newborn hearing screening outcomes during the first decade of the program in a reference hospital from Turkey. *European Archives of OtoRhino-Laryngology*, 273(5), 1143-1149.
3. Kluwin, T. N., Stinson, M. S., ve Colarossi, G. M. (2002). Social processes and outcomes in-school contact between deaf and hearing peers. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 7-3.
4. Nunes, T., Pretzlik, U., Olsson, J. (2001) Deaf children's social relationships in mainstream schools, *Deafness and Education International*, 3:3, 123-136.
5. Yılmaz, H. C. (2016). İşitme yetersizliği olan çocuklar için yardımcı teknoloji uygulamaları. Özel Eğitim ve yardımcı teknolojiler (Ed. Salih Çakmak). Ankara: Vize Yayıncılık.

ÇALIŞTAY'DAN KARELER





YÜKSEKÖĞRETİM KURULU

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı
06539 Bilkent Ankara / TÜRKİYE
www.yok.gov.tr